



RUSYA’NIN YAKIN ÇEVRESİNİ KORUMA POLİTİKASI VE SOĞUK SAVAŞ İZLENİMLERİ (2008 RUSYA-GÜRCİSTAN SAVAŞI VE 2014 UKRAYNA KRİZİ)

Russia’s Policy to Protect It’s Near Abroad and Cold War Impressions (2008 Russia – Georgia War and 2014 Ukraine Crisis)

Gökhan ALPTEKİN

Doktora Öğreincisi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Doktora Programı, gokhanalptekin@yahoo.com İstanbul / Türkiye

<https://orcid.org/0000-0002-8501-8407>

Doi: <https://doi.org/10.33723/rs.1034978>

Alptekin, G. (2022). “Rusya’nın yakın çevresini koruma politikası ve soğuk savaş izlenimleri (2008 Rusya-Gürcistan savaşı ve 2014 Ukrayna krizi)”, *R&S -Research Studies Anatolia Journal*, 5(1). 164-204.

Makale Türü: Araştırma Makalesi

Geliş Tarihi/ Arrived Date: 10.12.2021

Kabul Tarihi / Accepted Date: 28.01.2022

Yayınlanma Tarihi / Published Date: 31.01.2022

ÖZ

Kafkasya ve Karadeniz doğudan batıya uzanan enerji hatları açısından önemli bölgelerdir. Gürcistan ve Ukrayna ise bu bölgelerin hem NATO'nun hem de AB'nin güvenlik politikalarında kritik bir konuma sahip ülkelerindedir. Söz konusu ülkeler gerek Batının enerji güvenliğini sağlamak gerekse Asya'nın batıya açılımını kontrol etmek için kilit noktalardan biridir. Bu noktalar aynı zamanda Rusya'nın yakın çevresinde yer almaktadır. 2008 Rusya-Gürcistan Savaşı ve 2014 Ukrayna Krizi, Rusya'nın Kafkasya, Karadeniz ve Doğu Avrupa gibi bölgelerde Sovyetler'in dağılmasından sonra meydana gelen güç boşluğunun kendisi dışında bir aktör tarafından doldurulmasına müsaade etmeyeceğini göstermiştir. Her ne kadar ABD ve AB günümüze kadar yumuşak güç kullanarak bölgede varlık göstermeye çalışmışsa da Rusya bunun karşılığında sert güç kullanmaktan çekinmemiştir. Bu izlenim dünyada Rusya ile ABD arasında yeni bir soğuk savaşın başladığını düşündürmüştür. Bu araştırma, somut veriler ışığında Rusya ile ABD arasında yaşananların mevcut uluslararası statükoyu bozma ve yeni bir soğuk savaşa yol açma potansiyelini incelemeyi hedeflemektedir. Bu kapsamda Rusya'nın süper güç statüsüne yükselme ihtimali ve AB'nin muhtemel tepkileri de araştırılan konular arasındadır.

Anahtar Kelimeler: 2008 Rusya-Gürcistan Savaşı, 2014 Ukrayna Krizi, Soğuk Savaş, Büyük Güç Statüsü, Yakın Çevre Politikası

ABSTRACT

The Caucasus and Black Sea are important regions in terms of energy lines extending from east to west. Georgia and Ukraine have a critical position in the security policies of both NATO and the EU in these regions. These countries are key points to ensure the energy security of the West and to control Asia's opening to the west. These points are also located in the near abroad of Russia. The 2008 Russia-Georgia War and the 2014 Ukraine Crisis showed that Russia will not allow any actor other than itself to fill the power vacuum that emerged after the collapse of the

Soviet Union in regions such as the Caucasus, Black Sea and Eastern Europe. Although the USA and the EU have tried to show a presence in the region by using soft power until today, Russia did not hesitate to use hard power in return. This impression reminded the world that a new cold war would begin between Russia and the USA. This research aims to examine the potential of what happened between Russia and the USA to disrupt the current international status quo and lead to a new Cold War in the light of concrete data. In this context, the possibility of Russia's rise to superpower status and the possible reactions of the EU are also among the subjects researched.

Keywords: 2008 Russia - Georgia War, 2014 Ukraine Crisis, Cold War, Great Power Status, Near Abroad Policy.

GİRİŞ

Büyük güçlerin henüz İkinci Dünya Savaşı bitmeden savaş sonrası uluslararası düzenin temelleri üzerinde çalışmaya başladığı ve kurulan düzenin başlangıçta kendi içinde bir denge yaratmış olduğu söylenebilir. Ancak zamanla iki süper güç olan Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği (SSCB) ve Amerika Birleşik Devletleri (ABD) dünyada iki kutuplu bir sisteme yol açan bir siyaset izlemeye başlamıştır. İzlenen bu siyasetin de etkisiyle yirminci yüzyılın ikinci yarısını bazı devletler kutuplardan birine doğrudan katılarak ya da katılmak zorunda bırakılarak, bazı devletler gücünün koruma alanına kendi isteğiyle girerek, bazı devletler ise bağlantısız kalarak geçirmiştir. Pek de etkili bir hareket olarak sürdürülemeyen Bağlantısızlar Hareketi sayılmazsa soğuk savaş politikalarının çoğunlukla iki süper güç tarafından belirlendiğini söylemek mümkündür. İzlenen siyasette her iki kutup da kendine özgü yöntemler uygulamıştır. İki kutuplu sistemde Doğu Bloğunun öncüsü olan SSCB’nin, üyelerini kimi zaman sert güçle kimi zaman siyasi baskı ile bir arada tutmaya çalıştığı söylenebilir.

1990’ların başında SSCB’nin dağılması hem soğuk savaşın sona ermesine hem de Orta Asya, Kafkasya ve Karadeniz çevresinde önemli bir güç boşluğu doğmasına neden olmuştur.

Bu gelişme üzerine eski Sovyet Cumhuriyetleri sırayla tam bağımsızlık yolunda adımlar atmaya çalışmıştır. Tam bağımsızlaşma sürecinde ufak çaplı veya bölgesel birçok hareket ve karşı tepki ortaya çıkmış olsa da bu sürecin önemli bir çatışmayla sonlandığı ilk olayın 2008 Rusya-Gürcistan Savaşı olduğu ifade edilebilir. Bu savaştan kısa bir süre sonra Ukrayna ile Rusya arasında yüksek gerilimli bir kriz ortaya çıkmış ve Ukrayna, ülkesinin azımsanmayacak bir kısmı üzerinde egemenliğini kaybetmiştir. Ortaya çıkan krizde Rusya, tıpkı 2008 Savaşı'nda olduğu gibi bölgedeki vatandaşlarını koruma gerekçesiyle sert güç kullanmaktan çekinmemiştir. ABD ve Avrupa Birliği (AB) gibi Batılı büyük güçler ise Ukrayna'nın arkasında olduklarını sıkça ifade etmelerine rağmen doğrudan askeri destek vermekten kaçınmışlardır.

Uluslararası sistemin değişen yapısının da etkisiyle büyük güçler arasında meydana gelen bu gerginliklerin yeni bir soğuk savaş tartışması başlattığı ifade edilebilir. Özellikle Ukrayna'da sert güç uygulaması sonrasında Rusya'nın dünya siyasetindeki rolü yeni soğuk savaş tartışmasında önemli bir yer edinmiştir. Son zamanlarda, yeni soğuk savaş [veya soğuk savaş 2.0 (Freedman, 2018:25)] terimi, genel olarak çağdaş dünya siyasetinin ve büyük güç ilişkilerinin bir tanımı olarak medya ve akademi arasında popüler hale gelmiştir (Thapiporn vd.,2021:903-905). Rusya ile Batılı güçler arasındaki güç ilişkileri yeni bir soğuk savaşa işaret etse bile bunun eski soğuk savaştan farklı olduğunu söylemek mümkündür. Yeni soğuk savaşın da tıpkı eskisi gibi bir denge üzerine kurulu olduğundan bahsedilebilir ancak bu, nükleer silahlarla değil enerji gibi yumuşak güçlerle yaratılan bir dengedir (Yapıcı, 2007: 185-186). Bununla birlikte 1980'lerde ABD ve Rusya'nın aralarındaki ilişkinin yumuşaması sonucunda imzalanan Orta Menzilli Nükleer Kuvvetler Sözleşmesinin kaldırılmasının bu aktörler arasında yeniden silahlanma yarışına yol açabileceği göz ardı edilmemelidir (Oğuz ve Erol, 2021:1). Kısacası Sovyetler'in 1991'de dağılması beklenmedik bir anda olmuştur ancak onun ardılı Rusya'nın günümüzdeki meydan okuması oldukça beklendik ve açık bir şekilde

gerçekleşmektedir (Zubok, 2021:594). Bu meydan okuma süreci de geçmişte tecrübe edilen uluslararası düzen dönüşümlerinde olduğu gibi sancılı olacağı benzetilmektedir.

Götz’e göre uluslararası ilişkiler alanında 2000’lerin başından itibaren Rusya’nın yakın çevre politikası ile ilgili yazılan makale, tez ve raporların sayısında dikkat çekici bir artış vardır. Bu eserlerin odaklandığı dört görüş Rusya’nın neden yeni bir soğuk savaş tetikleyebilecek şekilde yakın çevre politikası izlediği konusunda fikir vermektedir. Bunların ilki Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin’in KGB geçmişinden kaynaklanan soğuk savaş zihniyetidir. İkincisi kamuoyunun dikkatini iç meselelerden uzaklaştırmaktır. Üçüncüsü Rusya’nın Avrasya’da yaratacağı etki alanını büyük güç statüsü ile sürdürme isteğidir. Dördüncüsü ise daha çok jeopolitik nedenlere dayanmaktadır. Bu görüşe göre Rusya, Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü’nün (North Atlantic Treaty Organization - NATO) genişlemesine karşı ileri emniyet hattı yaratmaya çalışmaktadır (Götz, 2017:229).

Bu makale, iki örnek olayın karşılaştırmalı olarak incelenmesi suretiyle Rusya’nın çok kutupluluk söylemleri üzerinden yeniden süper güç olma gayretlerini ve yeni bir soğuk savaşın doğma ihtimalini değerlendirmek maksadıyla altı bölüm halinde yazılmıştır. İlk bölümde Gürcistan ve Ukrayna’nın Rusya açısından önemine atıfta bulunulmuştur. İkinci bölüm 2008 Gürcistan Savaşı ve 2014 Ukrayna Krizi’nin benzer ve farklı yönlerine ayrılmıştır. Üçüncü bölümde Gürcistan Savaşı ve Ukrayna Krizi üzerinden Rusya – ABD, AB ilişkileri incelenmiştir. Dördüncü bölümde Rusya’nın yakın çevre¹ politikasına değinilmiş, beşinci bölümde Rusya’nın “Süper Güç Statüsü”nü tekrar kazanma ihtimali ele alınmıştır. Son bölümde ise bu sürecin yeni bir soğuk savaş olup olmadığı irdelenmiştir. Bu makale yazılırken nitel araştırma yöntemlerinden kaynak tarama metodu kullanılmıştır.

¹ “Yakın Çevre” politikası (near abroad policy) Rusya’nın yeni bir politikası değildir. Soğuk savaş bittikten hemen sonra ilan edilen bu politikayla Rusya, eski etki alanını başta güvenlik olmak üzere birçok açıdan önemli bir çıkar bölgesi olarak tanımlamıştır. Ayrıntı için Bkz. (Tellal, 2010:206).

RUSYA İÇİN GÜRCİSTAN VE UKRAYNA'NIN ÖNEMİ

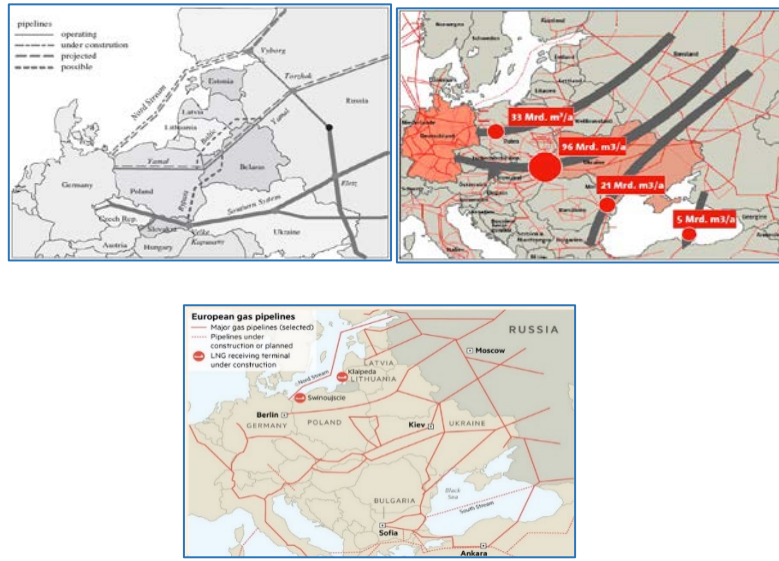
Gürcistan

Soğuk savaş yıllarında iki blok arasında yaşanan krizlerin dünyanın tek bir bölgesinde yoğunlaştığını söylemek pek de mümkün değildir. Fakat iki kutbun birbirine temas ettiği veya etki alanına dahil etmeye çalıştığı bölgelerde bazen sıcak çatışmaya varan krizler meydana gelmiştir. Öte yandan Güney Kafkasya, süper güçlerce etki altına alınması istenen alanlardan biri olmasına rağmen soğuk savaş yıllarında SSCB'nin mutlak hakimiyeti nedeniyle büyük krizlere sahne olmamıştır. Güney Kafkasya, tarih, kültür, ekonomi gibi birçok açıdan önemli bir bölgedir. Bu bölge aynı zamanda geçmişi çok eskiye dayanan bir geçiş güzergâhı olarak günümüze kadar önemini korumuştur. (Paul, 2014). SSCB'nin dağılması ile söz konusu özelliklerinden dolayı Gürcistan da diğer iki Güney Kafkasya ülkesi olan Azerbaycan ve Ermenistan gibi Rusya'nın etki alanında tutmak istediği ülkelerden biri olmuştur. Gürcistan, 1991'de bağımsızlığını kazanması sayesinde zamanla daha müstakil politikalar izleyebilmiş, Batıyla doğrudan ilişkiler geliştirebilmiş ve Hazar havzasındaki enerji kaynaklarının Türkiye üzerinden batıya ulaştırılmasında kilit rol oynamaya başlamıştır. Aynı zamanda Karadeniz'e kıyısının olması ve Kuzey Kafkasya'ya geçiş imkânları sunması Gürcistan'ı büyük güçler açısından daha önemli hale getirmektedir.

Ukrayna

Ukrayna, diğer eski Sovyet cumhuriyetlerinin aksine Rusya için daha farklı bir anlam taşımaktadır. Rusya ile Ukrayna arasında diğer eski Sovyet devletleriyle kıyaslandığında daha derin tarihsel ve dilsel bağlar bulunduğu ifade edilebilir. Hatta Rusya'nın tarihinde önemli bir yeri olan Kiev-Rus ortaklığı, bu yakınlığın sadece kültür alanında değil aynı zamanda siyasi alanda da etkili olduğunu göstermektedir. Bununla birlikte yüzyıllardır Rusya ile birlikte aynı bütünün parçası olması açısından Ukrayna, Rusya tarihinde jeopolitik açıdan önemli bir yer işgal etmektedir. Rusya'nın güney yaklaşma istikameti olan Karadeniz'den gelebilecek

tehditlere karşı bulundurduğu donanma Sivastopol’da konuşludur ve Rusya tarihinde önemli bir yer işgal eden Poltava Savaşı 1709’da Ukrayna’da gerçekleşmiştir (Kissinger, 2014). Bu kadar derin tarihsel bağlara rağmen soğuk savaş sonrasında Rusya’nın bölgede etkinliğini yitirmesinin yaratacağı etkilerin kısa süreli olmayacağı değerlendirilmiştir. Öte yandan gerek Rusya’nın Karadeniz’e çıkış yolunu elinde tutması gerekse Avrupa’ya uzanan enerji hatlarının doğal geçiş güzergahı olmasından dolayı Ukrayna’nın kritik bir konum işgal ettiği ifade edilebilir. (Harita 1)



Harita 1. Ukrayna’dan geçen ana doğal gaz hatları²

Harita 1’de Ukrayna’nın hem denizden hem de karadan enerji kaynaklarının ulaştırılması için son derece uygun bir konumda olduğu görülmektedir. Rusya’dan AB’ye olan doğal gaz ihracatının ciddi bir kısmı Ukrayna üzerinden sağlanmaktadır. (E. ON Ruhrgas AG kaynağından aktaran Klepac, 2010:46). Ukrayna, Rusya’dan Avrupa ülkelerine iletilen petrol ve doğal gaz için önemli bir transit geçiş ülkesidir (U. S. Energy Information Administration, 2014). Güç ilişkilerine realist açıdan bakılacak olursa Rusya’nın eski Sovyet uydu devletleri

² Soldaki harita için Bkz. (Hubert & Ikonnikova, 2011:90). Ortadaki harita için Bkz. (E.ON Ruhrgas AG kaynağından aktaran Klepac, 2010:46). Sağdaki harita için Bkz. European Gas Pipelines, Exectech – Europe’s Dependence on Russian Gas, <https://executivetechnology.wordpress.com/2014/11/09/europes-dependence-on-russian-gas-part-2/>, Erişim Tarihi: 26.01.2022.

üzerindeki her kazanımı AB'nin kaybı anlamına gelir. Aynı zamanda bunun tersi de geçerlidir (Leal-Arcas vd., 2015:282). AB bir yandan Rusya'dan gelecek doğal gazı bağımlıyken bir yandan da Ukrayna meselesine karşı sessiz kalamayarak politika üretmekte zorlanmaktadır.

2008 GÜRCİSTAN SAVAŞI VE 2014 UKRAYNA KRİZİ'NİN BENZER VE FARKLI YÖNLERİ

Uzun süredir belli bir sükûnet içerisinde olan Güney Kafkasya zamanla Rusya ve ABD gibi büyük güçlerin mücadelesine sahne olmaya başlamıştır. Bu durumun 2008 Rusya-Gürcistan Savaşı'nın çıkmasında etkili olduğu ifade edilebilir. Savaştan önceki döneme bakılacak olursa Gürcistan'ın, Batı tarafından desteklenen Gül Devrimi ile iktidara gelen Saakaşvili'nin de etkisiyle iç ve dış politikasını farklı denklemler üzerinde inşa etmeye başladığı söylenebilir. Genel olarak renkli devrimler şeklinde ifade edilen bu girişimlerde Batılı devletlerin desteklediği sivil toplum kuruluşlarının etkisi yadsınamaz. Saakaşvili de şekillendirilen bu ortamda birtakım reformlar yaparak özellikle yolsuzluk ve ekonomi alanında gerçekleştirdiği iyileştirmeler ile kamuoyu desteğini artırmıştır. Bu süreçte Gürcistan iç desteğin yanı sıra AB'nin ve NATO'nun verdiği dış destekle bağımsız politikalar izlemeye çalışmıştır. Attığı bu adımlarla adeta bir yörünge değişimine giren bu Kafkas ülkesinin kuzey komşusu olan Rusya ile ilişkilerini tamamen göz ardı ettiğini söylemek mümkündür. Daha sonraki dönemlerde benzer açılımlar yapmaya çalışan Ukrayna ve Ermenistan'ın da benzer tepkiler ile karşılaştığı görülmüştür.

Gürcistan her ne kadar savaşın ortaya çıkması için gerekli şartların sağlanmasında etkili olduğu konusunda itham edilse de Rusya, kullandığı sert güç ve maksadını aşmak olarak tabir edilebilecek ilerlemeleri nedeniyle ciddi şekilde eleştirilmiştir. Rusya müdahalede bulunma gerekçesini Gürcistan'ın Güney Osetya'ya saldırması olarak açıklamıştır (Allison, 2013). Sadece beş gün süren savaşın ardından Güney Osetya ve Abhazya'nın bağımsızlıklarını ilan etmesi ve Rusya tarafından hızlı bir şekilde tanınması çarpıcı bir siyasi sonuç olarak ortaya

çıkıştır. Gürcistan söz konusu bölgelerde hakimiyetini tamamen kaybetmiş ve bu statüko bugün hala devam etmektedir. ABD’li yetkili bir ismin ifadesine göre Rusya, Batıyla fazla yakınlaşan Gürcistan’ı cezalandırmak ve bölgedeki diğer devletleri uyarmak için sert güç kullanmıştır (Myers, 2008: 6). Bununla birlikte bazı açılardan Gürcistan’ın Batı himayesinde Rusya’ya karşı kışkırtıldığı da yapılabilecek tespitler arasındadır. Renkli devrim olarak adlandırılan bir süreç sayesinde yönetime gelen Saakaşvili’nin söylem ve eylemleri, hayata geçirilmesi planlanan bazı enerji hatları ve Gürcistan’ın NATO ülkelerinden aldığı askeri yardımlar Rusya’yı rahatsız eden başlıca etkenler olarak değerlendirilebilir. Ayrıca ABD öncülüğünde Irak, İran, Kuzey Kore ve Suriye gibi ülkelere yönelik müdahale ve yaptırımlar ile yakın çevresinde olan gelişmeler Rusya’nın NATO’ya karşı tutumunun değişmesine sebep olmuştur (Jafarov, 2007:231).

2008 Rusya-Gürcistan Savaşı ve Ukrayna Krizi’nin, ortaya çıkış nedenleri arasında benzerlik olsa da gelişmeleri arasında bazı farklılıklar bulunmaktadır. Her iki ülkeden de Stalin ve Kruşçev gibi Rusya tarihi açısından etkili devlet adamları yetişmiştir. Bu anlamda kültürel bir bağdan söz etmek mümkündür. Söz konusu devlet adamlarının Sovyet döneminde Rusya ile Gürcistan ve Ukrayna arasındaki ilişkilerin artmasında etkili oldukları söylenebilir. Ayrıca Kırım, Abhazya ve Güney Osetya gibi bölgeler Rusya’nın Ukrayna ve Gürcistan’a fazla önem verme nedenleri arasındadır. Ancak hem güvenlik bağlamında hem de kültürel ve tarihsel bağlar açısından Kırım’a özel bir önem verilmiştir. Kırım’ın Ukrayna’nın kontrolüne girmesi hakkında farklı iddialar vardır. Bazı kaynaklarda Kırım’ın Ukrayna’ya, Kruşçev’in bir hediyesi olarak 1954 yılında verildiği ileri sürülmüştür. (Kissinger, 2014; Mackenbach, 2014:848-850) Bazı kaynaklarda ise Kırım’ın Ukrayna’ya bağlanması kararının dönemin ekonomi ve tarım politikalarına bağlı olduğu iddia edilmiştir (Nesnera, 2014). Gerek tarihsel ve kişisel bağları gerekse jeopolitik konumları nedeniyle Ukrayna ve Gürcistan’ın Batı yanlısı politikalar

izlemesi Rusya'nın benzer tepkiler vermesine sebep olmuştur. Çünkü her iki devlet de Rusya'nın yakın çevresindeki güvenlik kuşağının önemli aktörleridir.

Ukrayna Krizi'nin, Rusya'nın 2014 yılı Mart ayında Kırım'ı ilhakı ile başladığı ve daha sonra Nisan ayında Donetsk ve Luhansk'ta meydana gelen olaylar ile büyüdüğü ifade edilebilir. Krizin tırmanma sürecinde siyasi ve ekonomik çalkantılar yaşayan Ukrayna bu süreçten olumsuz olarak etkilenmiştir. Örneğin yapılan referandumlar sonucunda Kırım'da %95, Sivastopol'da %96 oranında bağımsızlık kararı çıkması ve Donetsk ile Luhansk gibi şehirlerin muhaliflerin eline geçmesi Ukrayna için sarsıcı etkiler yaratmıştır. Olayların doğu ve güneyde yoğunlaşması, bu bölgede yaşayan Rus azınlığın aslında etkili bir sayı ve güce ulaşmış olduğunu ortaya çıkarmıştır. Örneğin Yulya Timoşenko, BYuT bloğu ile 2012 seçimlerinde doğu bölgelerinden %18, güney bölgelerinden %10 oy alırken batı ve kuzey bölgelerinden sırasıyla %40, %32 oy oranı almış ve devleti yönettiği dönemlerde kutuplaştırıcı politikalar izlediği gerekçesiyle eleştirilmiştir (Mierzejewski ve Melanie, 2014:91-95). Bu anlamda Ukrayna'daki Timoşenko dönemi Gürcistan'daki Saakaşvili dönemine çarpıcı şekilde benzemektedir.

2013 yılında bölgesel nitelikte olan Ukrayna Krizi, ertesini yıl Rusya'nın Kırım'ı ilhakı ile birlikte uluslararası sorun haline gelmiştir. Krizin tırmandırılmasında gerek Rusya'nın gerekse ABD ve AB'nin karşı tarafı kışkırtıcı söylemleri önemli bir pay sahibidir. Ukrayna ise büyük güçler arasında denge siyaseti izleyememiş ve adeta Batılı devletlerin vekil gücü haline gelmiş, ancak gücünün sınırlarının üzerine çıkmış olmanın da etkisiyle gittikçe artan sorunlar yaşamaya başlamıştır. Bu süreçte Rusya, ABD ve AB'yi 1994 Budapeşte Bildirisi'ne göre üzerlerine düşeni yapmadıkları konusunda eleştirmiş, ABD ise aynı bildiriye dayanarak Ukrayna'ya yardım edilebileceği tezini gündeme getirmiştir. Rusya, Ukrayna'da olanları kendi

vatandaşlarına saldırı ve ülke genelinde bir taşkınlık olarak tanımlarken ABD, olanları renkli devrim³ olarak görmüştür.

Gürcistan’da meydana gelen Gül Devrimi ve Ukrayna’da meydana gelen Turuncu Devrim’den sonra bu iki ülkenin Batı yanlısı bağımsız politikalar izlemesi Rusya için önemli bir güvenlik meselesi olmuştur. Renkli devrimlerin söz konusu ülkelerin iç politikalarında yarattığı değişimler Rusya ile Batılı güçler arasında uluslararası rekabet yaratmıştır (Matsaberidze, 2015:77). Bölgede yaşananların yeni bir soğuk savaş olarak algılanmasının nedenlerinden biri de bu rekabettir. Tek kutuplu sistemin başat güç olan ABD’ye tanıdığı inisiyatifin daha fazla kullanılamayacağını Rusya’nın yakın çevre politikaları göstermiştir. Öte yandan yaşanan kriz, Ukrayna’da henüz özgürlüklerin ve bağımsız devlet geleneğinin yerleşmiş olduğunu göstermiştir. Hem 2003 yılında Gürcistan’da Gül Devrimi ile iktidara gelen UNM’nin hem de Ukrayna’da 2004 yılında Portakal Devrimi ile iktidara gelen Fatherland’ın büyük beklentilere rağmen kurumsallaşma ve demokratikleşme konusunda pek başarılı oldukları söylenemez. Her ikisi de siyasi güce demokrasi adına sözler vererek gelmişlerdir ancak zayıf ideolojik altyapıları ve ABD ile AB’nin dışında dayanaktan yoksun oluşları kriz sürecinde belirleyici olmuştur. Belirsiz bir ideolojik taban, bazen kişisel yönlendirilen siyasi gündemler, kurumsallaşamama ve somut adımlar atamama gibi sebeplerle bu iki devlet kendilerinden bekleneni tam olarak verememişlerdir (Mierzejewski ve Melanie, 2014:87).

Ukrayna’nın Donbas bölgesinde bulunan AGİT (Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı) Özel Gözlem Misyonu’nun gözlemleri neticesinde çarpıcı bir sonuç elde edilmiştir. Bir yıpratma savaşı şeklinde başlayan Ukrayna’daki mücadele, giderek kendisini bir mevzi

³ Renkli devrimler, SSCB’nin dağılmasından sonra özellikle Rusya’nın yakın çevresindeki ülkelerde ortaya çıkan toplumsal hareketlerdir. Bu hareketlerin ortak noktası, eski döneme ait politika ve politikacıların şiddet içermeyen bir şekilde protesto edilmesi ve özgürlük taleplerin ön planda olmasıdır Bkz. Bozkurt, 2006:118.

savaşına dönüştürmüş ve şimdi Transdinyester, Abhazya ve Güney Osetya'daki duruma benzer bir şekilde gittikçe donmuş bir çatışmaya benzemeye başlamıştır (Oberson, 2021:71). Dikkat çeken diğer bir nokta da Batılı devletlerin dünyanın diğer bölgelerindeki meseleleri kendi bakış açısına göre yorumlaması ve sorunların çözümünde kendi değerlerini ön plana çıkarmaya çalışması çatışmaların çözümsüzlüğünü körüklemesidir. Bu bağlamda Doğu Avrupa ve Kafkaslardaki en temel politika prensiplerini ABD'nin kavraması zor olabilir çünkü bu bölge, ABD'nin kendi ulus inşasında faydalanmaya çalıştığı kültürlerin tek potada eritilmesi kavramına uzaktır ve bu bölgedeki milliyetçilik vatandaşlık ile aynı şey değildir. Doğu Avrupa ve Kafkaslarda nereye bir çizgi çizmeye kalkılsa kendisini çizginin yanlış tarafında bulan azınlıklar görmek mümkündür (Daniels, 2008:9). Rusya'nın yakın çevresindeki sınırlar ve uluslar ile ilgili kendi çıkarlarını uygulamaya çalışan ABD, söz konusu bölgelerdeki yönetim kademelerinin şekillendirilmesinde etkisini göstermiştir. 2014 yılı sonlarında kurulmaya çalışılan Ukrayna hükümetinin içerisinde ithal bakanlar ve bürokratlar bulunması, bunların içerisinde daha önce Gürcistan'da kurulan hükümetlerde yer alan bazı etkili kişiler olması sürecin hangi başat güçler tarafından yönetildiğini ve Ukrayna'nın farklı kutuplar arasında seyir izlemeye çalışırken bağımsız politikalar yürütme konusunda yaşadığı sorunları göstermesi açısından dikkat çekicidir.

Benzerlikler

Sovyet sonrası dönemde Rus dış politikasının yakın çevresindeki yansımalarına bakıldığında Gürcistan Savaşı ile Ukrayna Krizi'nin birbirine benzediği söylenebilir. (Matsaberidze, 2015:85) Daha çok ABD ve AB ülkeleri ile ilişkiler çerçevesinde şekillenen gelişmelere bakıldığında 2008 Rusya-Gürcistan Savaşı ve 2014 Ukrayna Krizi'nin birbirine bazı konularda oldukça benzer olduğu söylenebilir. Yapılan karşılaştırmada birbirine benzeyen yönler şu şekilde tespit edilmiştir:

- Her ikisi de Batı destekli renkli devrimlerden sonra gerçekleşmiştir.

- İki de NATO ve AB’ye katılmak için fazla gayret gösteren ülkelerdir. (Ancak 02-04 Nisan 2008 tarihleri arasında gerçekleştirilen Bükreş Zirvesi’nde Gürcistan ve Ukrayna’ya yeşil ışık yakılmamıştır.)
- Rusya, her iki olayda Rus vatandaşlarını koruma gerekçesi ile harekete geçmiştir.
- Ukrayna ve Gürcistan’ın bütçelerinden silahlanmaya ayırdıkları oran benzer şekilde artmıştır. (Gürcistan, savaş öncesinde Güney Kafkasya ülkelerine göre; Ukrayna ise kriz öncesinde AB ülkelerinin ortalamalarına göre silahlanmaya daha fazla pay ayırmıştır. Bu iki ülkenin de silahlanma sebepleri aynıdır.)
- Her ikisi de NATO’ya askeri operasyonlar için destek vermiştir.
- Her ikisinin de toprak bütünlüğü bozulmuştur. (Kırım, Abhazya, Güney Osetya)
- Her iki ülke de ABD ve AB’den bekledikleri oranda yardım alamamıştır.
- Her iki olay da Rusya’nın yakın çevresinde gerçekleşmiştir.
- İki ülke de enerji hatları açısından kritik öneme sahiptir.
- Büyük güçler krizlerin ilk aşamasında müdahil olmamışlardır.

Farklılıklar

Yapılan karşılaştırmada birbirinden farklı olduğu değerlendirilen konular ise şu şekilde ifade edilebilir:

- Gürcistan’da yaşanan savaş, Ukrayna’da yaşanan kriz olarak literatüre geçmiştir.
- Gürcistan Ortodoks nüfusa, Ukrayna ise Ortodoks, ve Katolik karışımı bir nüfusa sahiptir. Bu dağılımın krizin seyrini farklı etkilediği söylenebilir.
- Ukrayna tarihsel ve dilsel olarak Rusya kültürüne daha yakındır. Ancak buna rağmen bu yakınlığın herhangi bir hafifletici etkisi olmamıştır.
- Ukrayna enerji hatlarının Rusya’dan AB istikametine geçişi, Gürcistan ise Azerbaycan’dan Türkiye istikametine geçişini sağlayan güzergahtadır. Rusya’nın enerji

kaynaklarının hedef ülkelere aktarılmasında Ukrayna'nın Gürcistan'dan daha fazla oranda Rusya'ya bağımlı olduğu söylenebilir.

GÜRCİSTAN SAVAŞI VE UKRAYNA KRİZİ ÜZERİNDEN BÜYÜK GÜÇLERİN İLİŞKİLERİNİN YORUMLANMASI

Rusya – ABD İlişkileri ve ABD'nin Tutumu

ABD ile Rusya arasındaki ilişkilerin 2008 Rusya-Gürcistan Savaşı'na dek iyi bir şekilde sürdürüldüğü söylenebilir. Hatta savaştan sonra da nispeten çatışmasız geçmiştir. Afganistan'a yapılacak operasyonda ABD, Afganistan'da olan askeri birliklerinin kritik lojistik hattını Rusya üzerinden kurmuş hatta Rusya'dan bu konuda destek dahi almıştır. İkili, bu süreçte ortak kararlar nükleer silahları azaltma anlaşması imzalamışlardır. Ancak Ukrayna Krizi'nden sonra karşılıklı ilişkiler gittikçe gerilmeye başlamıştır. Suriye Krizi ile birlikte iki büyük güç arasındaki güç mücadelesi sıcak bir çatışma bölgesi olan Ortadoğu'ya taşınmıştır. ABD ve müttefikleri diğer Batılı devletler Akdeniz'in kontrolünü ele almak, İran'ı siyasi olarak çevrelemek, Rusya ve Çin'in Ortadoğu'daki etkisini kırmak için Suriye'deki karışıklıkları desteklemiştir (Bandeira, 2017:240). Rusya ise Suriye'yi destekleme kararıyla dünya kamuoyunun dikkatini yakın çevresindeki müdahalelerden uzaklaştırmayı hedeflemiş olabilir. Bu sayede güç mücadelesi, ABD çıkarları için daha hayati bir bölge olan Ortadoğu'ya kaymıştır. Kriz ve çatışmaların, kendi ağırlık merkezinden uzakta seyretmesi Rusya'nın güvenlik stratejisine daha uygun bir politikadır. 2011'de Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi, Libya'nın ABD destekli bir operasyonda bombalanmasını engelleyen kararı veto etmiştir (Smith, 2013: 8). Bu gelişme, iki büyük güç arasındaki ilişkilerin normalleştiği bir dönemden sonra gerilimler yaşanacağını habercilerinden biri olmuştur. Füze kalkanı, NATO'nun Libya'daki operasyonu, Suriye'deki iç karışıklıklar ve Rusya'nın kendi vatandaşlarına müdahalesi gibi konular ilişkilerin daha da gerilmesine sebep olmuştur (Legvold, 2014:74).

SSCB dağıldıktan sonra ABD, dünyada tek kutupluluğu ilan ederek tek hâkim güç olmanın avantajıyla askeri ve siyasi gücünü eski Sovyet alanlarına doğru genişletmeye başlamıştır. Bir zamanlar tek rakibi olan Rusya’nın savaş sebebi sayabileceği alana yani Afganistan’a NATO ile birlikte girilmesine Rusya, zayıflığından dolayı ses çıkarmamış olsa da bu durumu tedbir alınması gereken önemli bir tehdit olarak algılamıştır. Ayrıca renkli devrimlerin (2003-Gürcistan Gül Devrimi, 2004-Ukrayna Portakal Devrimi) başta ABD olmak üzere Batılı devletlerce finanse edildiği ve desteklendiği düşüncesi de Rusya ve ABD arasındaki ilişkilerin bozulmasının nedenlerinden biri olarak değerlendirilebilir. Bununla birlikte ABD başta olmak üzere Batılı devletler, Rusya’yı Ukrayna’yı işgal etmekle suçlamıştır. Öte yandan ABD, Rusya’ya genel maksatlı teknoloji transferini durdurmuş, sivil nükleer enerji projelerini askıya almış, NASA’nın Rus dengi ile irtibatını kesmiş ve Rus uzmanların ABD’deki Enerji Bakanlığına bağlı laboratuvarlara araştırma maksatlı girişini engellemiştir (Legvold, 2014:77). Soğuk savaş dönemini andıran bu veya buna benzer karşılıklı gerilim ve yaptırımlar 2020’li yıllarda da ikili arasında halen görülmektedir.

Süper güç yaklaşımının ABD’nin Rusya’ya yönelik politikasını soğuk savaşın bitişinden sonraki süreçte yönlendirmeye devam etmiş olduğu ifade edilebilir. Mümkün olan her fırsatta politik ve askeri adımlar atmaktan çekinmeyen ABD, Baltık ülkeleri ile Karadeniz arasını kendi etki alanı içinde görmeye başlamıştır (Daniels, 2008:11). Rusya ise kendinden daha emin hissederek dünyada daha belirleyici bir rol almaya çalışmakta ve bu süreçte eski Sovyet Cumhuriyetlerinin de ABD ve NATO ile yakın ilişkiler içerisine girmesini istememektedir (Myers, 2008:6). Ukrayna’nın varlığını sürdürmesi halinde Rusya ve ABD’nin her ikisinin de ileri karakolu olması ve onları birbirine bağlaması gerektiği (Kissinger, 2014) konusunda görüşler ileri sürülse de ikilinin öncelikle öz çıkarlarını bir kenara bırakması ve büyük güç sorumluluğu olarak uluslararası toplumda barış üretmesinin daha önemli olduğu düşünülmektedir. Belki de Kissinger gibi düşünen diplomat ve yazarlar Rusya ve ABD’nin

yükselen Çin'e karşı bazı bölgelerde ittifak geliştirmesinin gerektiğini değerlendirmiştir. Ancak bu tür bir yakınlaşmanın Rusya'nın yakın çevresi söz konusu olduğunda pek de mümkün olmadığı söylenebilir. Büyük güçler arasındaki bu rekabet ve gerilimlerin içinde bulunduğumuz yüzyılın içinde yeni bir soğuk savaş yaratma potansiyeli göz ardı edilmemelidir.

Soğuk savaşın bitişinden yaklaşık çeyrek yüzyıl sonra ABD'nin rakiplerinin sadece askeri alanda değil ekonomi alanında da yükselişte olduğu yadsınamaz bir gerçektir. Yükselişe geçen devletlerin de dahil olmasıyla ortaya çıkan güç paylaşımı sorunlarının küresel ekonomik krizleri de beraberinde getirebileceği ve bunun da gelecekte daha fazla çatışmaya sebep olacağı değerlendirilmektedir (Elhefnawy, 2011:7). Bu görüş açısından ele alındığında Gürcistan ve Ukrayna, büyük güçlerin enerji politikalarını etkileyen konumlarından dolayı güç mücadelesine sahne olmuştur. Bütün bu gelişmeler üzerine şayet Rusya, ABD için nükleer bir tehdit olmasaydı belki de çoktan müdahale edilmiş bir devlet olacaktı. Gerçi soğuk savaş döneminde nükleer silahlara servet yatırmak, bu silahları ne SSCB ne de ABD'nin kullanmak istememesinden dolayı gereksizdi (Forge, 2018:175). Ancak her iki süper güç de bu silahların caydırıcı etkisinden sonuna kadar faydalanmıştır.

Yirmi birinci yüzyılda büyük güçler arasında yaşananlara yeni soğuk savaş olarak bakılabilesinin bir diğer nedeni de nükleer güçlerin daha önce kurulan dehşet dengesi dönemindekine benzer adımları tekrar atmalarıdır. Yani karşılıklı caydırıcılık yeniden silahların gölgesinde etkili olabilecektir. Bu bağlamda faili belirsiz siber veya biyolojik saldırıların nükleer silahların yarattığından çok daha büyük bir korku yaratabileceği ve kaosu besleyebileceği de akıldan çıkarılmamalıdır. Eğer büyük güçler arasında yaşananlar yeni soğuk savaş olarak tanımlanacak olursa, bu düzenin nükleer silahların değil siber ve biyolojik silahların yaratacağı dehşet dengesiyle şekilleneceği değerlendirilmiştir. Bunun yanında büyük güçlerin hem ekonomik hem de jeopolitik ve jeostratejik açıdan çok büyük avantajlar sağlayacak olan Kuzey Kutbu hakimiyeti konusunda şimdiden rekabete başlamaları çatışma

bölgelerinin artabileceğine işaret etmektedir. Çok uzun süredir el değmemiş bir alanın paylaşılma çabası da statükoyu değiştirici etkenlerden biridir. Bu açıdan küresel ısınma ile birlikte buzulların eriyeceği hesap edilmektedir ve sonucunda zengin yer altı kaynaklarına sahip olduğu değerlendirilen Kuzey Kutbu üzerinde ortaya çıkabilecek güç rekabeti de taraflar arasında büyük bir çatışma nedeni olabilir.

Rusya – AB İlişkileri ve AB’nin Tutumu

2008 Rusya – Gürcistan Savaşı, AB ile Rusya arasında yaşanan erken kriz olarak da görülebilir. AB öncelikle Ukrayna ve Gürcistan’ı üyeliğe kabul etme konusunda Türkiye’ye benzer şekilde yeşil ışık yakmıştır. Özellikle Gürcistan medyasında AB ile ilgili sürekli olarak ümit verici yayınlar görmek mümkün hale gelmiştir. Gürcistan’ın arkasında hissettiği bu destekle attığı adımlardan bir tanesi silahlanmaya ayırdığı bütçe payını artırmasıdır. Oysa ki 2008 yılındaki ekonomik kriz, AB’nin savunmaya gittikçe daha az pay ayırmasına yol açmıştır (Elhefnawy, 2011:7). Bu nedenle AB’nin kendi sınırları içinde uyguladığı ve halkına sunduğu refah politikaları ile komşuluk ilişkileri açısından desteklediği ülkelerdeki güvenlik politikalarının doğru orantılı olduğu ifade edilebilir. Ancak bu durumda yaşanan tezettan dolayı ne kadar AB üyesi olmak istenirse o kadar güvenlik politikası izlemek gerektiği ortaya çıkmaktadır. Sonuçta refah ve özgürlük konusunda atılamayan adımlardan dolayı yine AB eleştirilerine maruz kalınmaktadır. Bu anlamda Gürcistan ve Ukrayna, üyelik için belirsiz bir sürece girmekte ve aynı zamanda karar mekanizmasında yer almadığı AB’nin aldığı kararlara uymak zorunda kalmaktadır. Bu durumda söz konusu devletler AB ile Rusya’nın bölgedeki çıkarlarının arasında kalmaktadır. Öte yandan AB’nin ekonomik gücünü sürdürülebilmesi ciddi oranda Rusya’dan temin ettiği enerji kaynaklarına bağlıdır. AB, enerjide Rusya’ya fazla bağımlı olmasının zararlarını daha önce de görmüş bir aktör olarak bağımlılığını azaltacak projelerin gerçekleşmesini beklemeye başlamıştır. Önümüzdeki dönemde yenilenebilir enerjiye

dayalı elektrik üretme politikalarının ihtiyacı karşılması durumunda AB'nin Rusya'ya olan enerji kaynağı bağımlılığı ciddi şekilde düşmesi muhtemeldir.

AB, kendi ortak güvenlik gücünü oluşturmak yerine kolektif savunma örgütü olan NATO'nun güvenlik şemsiyesinden faydalanmaya devam etmektedir. Bu tercih AB'nin ABD'den bağımsız güvenlik politikaları izlemesine engel teşkil etmektedir. Öte yandan ABD'nin de etkisiyle AB, etki alanını Rusya'nın yakın çevresine doğru genişletmeye çalışmaktadır. AB'nin Komşuluk Politikası ve Doğu Ortaklığı'na (EU Eastern Partnership) Rusya'nın yakın çevresindeki ve enerji hatları üzerindeki ülkelerden bazılarını alması önemli bir adım olarak kayıtlara geçmiştir. Ukrayna Krizi, soğuk savaş ve 1990'ların sonlarında yaşanan Kosova Krizi'nden⁴ sonra Avrupa'nın yaşadığı en büyük krizlerden biri olarak değerlendirilebilir. Bazı ara dönemlerde doğal gaz sıkıntısı çeken AB'nin ümitle beklediği Doğu Akdeniz gazının gelmesine kadar geçecek zamanın uzaması bazı politikaları zora sokmuştur. Bu sorun yenilenebilir kaynaklara geçişin uzun vadeye yayılması ile birleşince AB'nin Rusya ile ilişkilerini daha da gerginleştirmek istemeyeceği düşünülebilir. Bu süreçte AB'nin Rusya ile iyi geçinmek zorunda kalma ihtimali yüksektir. Ukrayna Krizi'nden daha çok etkilenenin AB olmasına rağmen ABD kadar yaptırım uygulamamasının nedeninin bu durum olabileceği tespit edilmiştir.

AB içerisinde dönemin şahin kanadını temsil eden Polonya ve Baltık ülkeleri (Oliver, 2015) ile İtalya ve Fransa gibi ülkelerin arasında Rusya'ya yaptırım konusunda görüş ayrılıklarına dönem dönem rastlanmaktadır. Fakat bu durumun son gelişmeler ile artması AB içindeki fikir ayrılıklarını körüklemektedir. Örneğin AB içindeki üretim devi Almanya, üretim kapasitesini etkileyeceği düşüncesiyle yaptırımlara uzun süre sıcak bakmamıştır. Almanya ekonomi ve enerji bakanı 04 Ocak 2015'te, Rusya'ya ekonomik yaptırımların daha da arttırılmasının

⁴ Kosova Krizi Rusya için büyük güç kimliği kadar aynı zamanda kimlik bunalımı da yaratmıştır (Samokhvalov, 2017:169).

Avrupa’yı ve tüm dünyayı ekonomik anlamda daha tehlikeli durumlara sokabileceği konusunda uyarmıştır (RT, 2015). Bu tür uyarılar genellikle AB üyeleri içerisinde enerjiye en çok ihtiyaç duyan Almanya tarafından yapılmaktadır. Bu bağlamda Rusya ile ilişkiler söz konusu olduğunda AB içerisinde her zaman tek ses duymak çok da kolay olmamaktadır. Öte yandan gerek ABD’nin gerekse AB’nin yaptırımlarının aşırı hale gelmesi Rus vatanseverliğini ve milliyetçiliğini körükleyebilir ve Avrupa’nın karanlık tarih sayfalarının tekrar açılmasına neden olabilir. Rus kamuoyunda ise bu durum etkili şekilde kullanılabilir ve AB’nin doğu komşusu tarafından istikrarsızlıklara sürüklenmesinin önü açılabilir⁵ (Daniels, 2008:11).

YAKIN ÇEVRE POLİTİKASI

Rusya, yakın çevre politikasını ilan ettikten sonra bu bölgenin onun için ne kadar önemli olduğunu gösteren adımlar atmaktan geri kalmamıştır. Yakın çevresi Rusya için hayati önemde stratejik bir bölgedir (Mihalcea, 2021,167). Bu bölgede Rusya politikalarının politik, ekonomik ve kültürel üç temel üzerinde inşa edildiğini söylemek mümkündür. SSCB’nin dağılmasından sonra eski üyelerin güvenlik ve yönetsel kaygılarına çözüm arayışı ve Rusya’nın jeopolitik çıkarlarının birleştirilmesi hedefi yakın çevre politikasının politik temelini teşkil etmektedir. Ekonomik temel, uzun süre aynı makro ekonomik düzenin parçaları olan ülkelerin arasındaki etkileşimin devam ettirilmesi ile ilgilidir. Kültürel temel ise Rusça konuşan halkların kültür politikaları ile bir arada tutulmaya çalışılmasına dayanmaktadır (Hamzaoğlu, 2020:292).

Gürcistan ve Ukrayna, Rusya’nın yakın çevre politikasının her üç temeli için de önemli ülkeler olarak görülmüştür. Rusya’nın kültürel temeli inşa etmek için Rusça konuşanların yanı sıra Rus kökenli olanları da yumuşak güç unsuru olarak kullanmaya çalıştığını söylemek mümkündür. Rusya, her iki ülkede yaşayan Rus kökenlilere çifte vatandaşlık imkânı sunmuştur. Bu politikanın Rusya tarafından bilinçli olarak uygulandığı algısı güvenlik ikilemini artırıcı bir etki yapmıştır. Rusya’nın her iki ülkeye de müdahale gerekçelerinden birinin vatandaşlarını

⁵ Ukrayna’nın nötr kalması, Rusya lehine veya aleyhine hareket etmemesi olarak da yorumlanabilir.

korumak oluşu onun yakın çevresinde büyük bir diaspora yaratma çabası olarak da görülebilir. Eski Sovyet ülkelerinde azınlık olarak yaşayan diasporanın kullanılması dil ve kültür vurgusu eşliğinde Rusya'nın yakın çevresindeki ağırlığını artırmaya yönelik bir politikaya dönüşmektedir. (Yanthan ve Nath, 2019:40) Rusya 2014 yılında ilan ettiği yeni askeri doktrininde tıpkı 2010'daki gibi NATO'nun kendi sınırlarına doğru genişlemesini en büyük tehdit olarak belirtmiştir.⁶ Bu bağlamda Ukrayna Krizi, Rusya'nın önceden teorik anlamda tehdit olarak algıladığı bir durumun pratiğe dökülmesine engel olmak için sert güç kullanmaktan kaçınmayacağını göstermesi açısından dikkat çekicidir (Keskin, 2016:111). AB ve NATO'nun soğuk savaş sonrasında Doğu Avrupa'yı da içine alacak bir genişleme politikası izlemesi Rusya'nın yakın çevresinde yer alan ülkeler üzerindeki çıkarlarını daha fazla gözetmesine yol açan etkenlerden biri olmuştur. (Saraçlı, 2015:85)

Rusya'nın yakın çevresinde yer alan ülkelerin başına Batı yanlısı yönetimlerin gelmesinden rahatsız olduğu açıktır. Ukrayna'da Yanukoviç'in anayasaya aykırı şekilde görevden uzaklaştırılması Rusya için kırmızı çizgilerden birinin aşılması anlamına geliyordu. Eş zamanlı olarak NATO'nun hamlelerini devamlı surette Rusya'nın yakın çevre olarak adlandırdığı ülkeler üzerine yapması sürecin nasıl şekilleneceği konusunda bazı sinyaller vermiştir. Aynı zamanda Rusya için hem Kafkasya hem de Karadeniz'in vazgeçilmez, devredilmez ve paylaşılmaz alanlar olarak görülmesi de ABD ve AB için bir o kadar tedirgin edicidir. Öte yandan Dugin'e göre Rusya'nın çıkarları Ukrayna'nın tamamını kontrol etmekten geçmektedir. 2008 yılında Gürcistan'daki Rus harekâtından sonra bir Ukraynalı olan Tanya Mydruk "Sıra bizde" demesi aslında o dönem birçok Ukraynalının kaygılarını dile getirmesi açısından çarpıcıdır (Myers, 2008:6). Kendini tehdit altında hisseden diğer ülkelerin Romanya, Polonya ve üç Baltık ülkesi olduğu söylenebilir (Brzezinski, 2014). Ancak Rusya'nın AB üyesi olan

⁶ Rusya'nın batıyla uyumlu ilişkiler geliştirmeye çalışmasına rağmen umduğunu bulamaması nedeniyle Avrasya'ya yönelmesinin sebepleri üzerine yapılan bir araştırma için Bkz. (Özden Cankara ve Cankara, 2007:255).

ülkelere yönelik temkinli tutumu sebebiyle üye olmayan ülkelerin tedirginlik seviyesinin biraz daha yüksek olduğu değerlendirilmiştir.

Andrey Makarychev’e göre Rusya’nın yakın çevresindeki ülkelerden; Batı yanlısı tutum izlememeleri, tarafsız kalmaları veya tamamen Rusya’ya bağlı hareket etmeleri seçeneklerinden tam olarak hangisini beklediği henüz açıklığa kavuşturulmuş değildir. Belirsizlik içeren bir diğer konu da Rusya’nın, AB’nin Doğu Ortaklığı (EaP) ülkeleri olan Ukrayna, Moldova, Belarus, Gürcistan, Ermenistan ve Azerbaycan’a yönelik politikalarının neler olabileceğidir. Aynı zamanda bu bölgelere yönelik Rusya politikalarının rasyonel, saldırgan veya savunmacı çizgilerden hangisini izleyeceği konuları da merak edilmektedir (Makarychev, 2014:182). Bununla birlikte Rusya’nın yakın çevresindeki ülkelerde bulunan Rus azınlıkları kullanarak ve uluslararası hukuktaki bazı boşluklardan faydalanarak sadece kendisinin tanıdığı bölgeleri ilhak etmek suretiyle sorunları çözümsüz hale getirme ihtimali de göz ardı edilmemelidir.

Hem Gürcistan’da hem de Ukrayna’da meydana gelen olaylarda dikkat çeken bir nokta da savaştan veya çatışmacı olarak görülen askeri kıyafetli grupların etkin rol oynamasıdır. Hibrit ortamda savaşın ilk örneklerinden biri olarak değerlendirilen bu kriz ortamında tarafların belirsiz olduğu bulanık bir çatışma ortamının birçok bölgeye sıçramasının önü açılmıştır. Çatışmanın tarafları olan Rusya ve Ukrayna, askeri kıyafetli ancak düzenli ordunun parçası olmayan bu tür grupların kendi askeri birlikleri olmadığını açıklamıştır. Öte yandan haber kaynaklarında bu silahlı gruplar küçük yeşil adamlar (little green men) olarak adlandırılmıştır. Faaliyetleri Rusya lehine görünen ve daha sonraki çatışma bölgelerinde sıklıkla karşılaşılabilecek olan bu tür oluşumların kullanılması ise dünyada vekâlet tipi yeni bir paralı askerlik konseptinin doğuşuna neden olabilecektir. Tüm belirsizliklere karşın sadece Rusya, ABD ve AB’nin birlikte samimi olarak Ukrayna’nın toprak bütünlüğünü ve egemenliğini korumayı istemesi durumunda Ukrayna Krizi’nin çözümünün çok basit olacağı değerlendirilmiştir (Serwer, 2019:115).

RUSYA'NIN SÜPER GÜÇ STATÜSÜNÜ TEKRAR KAZANMA İHTİMALİ

2000'den itibaren Putin ve ekibi ekonomi, askeri ve siyasi olmak üzere üç alanda iyileştirme ve geliştirmenin öncüsü olmuştur. Yıllar boyunca Putin'in söylemlerinden anlaşılan ülkesini yeniden süper güç yapmak istemesidir (Iulian, 2016:41-44). Diğer yandan 2000 Dış Siyaset Belgesi ve 2000 Ulusal Güvenlik Konsepti'ni yayınlaması, Rusya'nın tek kutupluluğa ve NATO'ya karşı kendisini koruma maksatlı refleksi olarak algılanabilir (Roberts, 2010:964). Rusya'nın böyle bir yol izleyerek ABD'nin demokratik olmayan ülkelere uyguladığı hareket tarzının aynısını ama daha az uluslararası destek ile olanını gerçekleştirdiği ifade edilebilir. Gürcistan ve Ukrayna, Rusya'nın ifadesiyle demokratik olmayan iki ülkedir ve tehdit altındaki vatandaşlarını korumaya çalışan bir Rusya kendi teziyle müdahalede bulunma hakkına sahip olduğunu iddia etmektedir. Aslına bakılırsa Gürcistan ve Ukrayna'nın demokratik unsurları tam olarak barındırmadığı için hala bulunduğu konum ile Batı normları arasında kaldığı görülmektedir (Carothers, 2002:6 ve Mierzejewski & Melanie, 2014:87). 2022 yılına kadar geçen sürede ise ilerlemeler görülmüş olmasına rağmen şu anda AB'nin her iki ülkeyi de demokratik reformlar anlamında yeterli görmediği ve çalışmalarını sürdürmeleri yönünde teşvik etmeye çalıştığı değerlendirilmiştir.

2000 Avrasya Ekonomi Topluluğu, 2001 Şangay İş birliği Örgütü ve 2002 Kolektif Güvenlik Antlaşması Örgütü gibi önemli örgütlerin gelişmesi için yoğun çaba sarf etmekte olan Rusya'nın söz konusu örgütlerin her birinde başat aktör olarak hareket etmeye çalıştığı görülmektedir. Ancak bu konuda Çin ile doğrudan karşı karşıya gelmemek için hassas bir denge izlemeye çalıştığı da dikkatlerden kaçmamaktadır. Küresel politikalarını yönlendiren çıkarları bir yana Rusya'nın kendi egemenlik anlayışının; birlik, merkezîyetçilik, hiyerarşi hem kendi ülkesi içinde hem de uluslararası aktörler arasında yüksek otorite özerkliği, toprak hevesleri, coğrafi genişleme ve sınırlarının tahkimi, kontrol ve gözetim için zorlayıcı ve cezalandırıcı tedbirler ve siyasi gerekçelerin hukuki gerekçelerin önüne geçmesi gibi birtakım faraziyelere

dayandığı iddia edilebilir. Öte yandan Rusya’nın tamamen realist paradigmalara göre çıkarıcı hareket tarzını benimsediğini düşünenlerin yanında daha idealist ve insancıl bir bakış açısıyla Rusya dış politikasını açıklamaya çalışanlar da bulunmaktadır. Bu görüşe göre Rusya’nın politikalarının dayandığı gerekçeler; güvenlik sağlamak, normatif, materyalist gerekçeler, yakın çevre ülkelerindeki milyonlarca Rus asıllı vatandaşların ekonomik önemi ve yasal düzenlemeler (Örnek: Ukrayna ile 1997 Stratejik İş birliği Anlaşması) olabilir (Makarychev, 2014:183-189).

Rusya Devlet Başkanı Putin, tek kutuplu dünyayı uluslararası seviyede kontrolsüz bir güç kullanım alanı olarak nitelendirmiştir. Ayrıca tek kutupluluğun dünyayı sürekli çatışmaların içine çektiğini ve bir devletin ulusal sınırları hep aşmaya çalıştığını ifade etmiştir. Rusya Başbakanı Dimitri Medvedev ise dünyanın tek bir merkezden yönetilemeyeceğini ve bunu inkâr edenlerin de dünyada sorun yaratmak isteyenler olduğunu açıklamıştır (Dadak, 2010:89). 18 Mart 2014’te Rusya Başbakan Yardımcısı Dmitri Rogozin tek kutuplu dünyanın sonunun geldiğini, Rusların en büyük bölünmüş millet olduğunu ve %17,5’inin Rusya sınırları dışında yaşadığını söylemiştir (Interfax, 2014). Resmi ağızlardan yapılan tüm açıklamalar, Rusya’nın soğuk savaş sonrasında kurulan uluslararası düzenin değişmesini talep ettiğini ima etmektedir. Mevcut statükoya bir meydan okuma olan bu açıklamaların Rusya’nın eskisi gibi süper güç olmak istemesinden kaynaklandığı ifade edilebilir.

1990’ların başlarında ekonomi analistlerinin tahminlerine göre 21. yüzyıl üç ekonomik güç arasındaki rekabete şahitlik yapacaktır. Bunlar ABD, Japonya ve Almanya öncülüğünde AB’dir (Elhefnawy, 2011:10). Ancak yaşanan gelişmeler analistlerin bu tahminlerinin pek de geçerli olmayabileceğini göstermiştir. Çünkü söz edilen üç devletin dışında birçok güç, daha şimdiden dünyada ekonomi alanında söz hakkı sahibi olmaya başlamıştır. Çin, Güney Kore ve Hindistan gibi Asya güçlerinin yükselişi bu duruma iyi bir örnektir. Çok kutupluluğun temellerinin atıldığı böyle bir süreçte Rusya’nın etkisini, mali gücünü ve enerji kaynaklarını kullanarak dünyanın

muhtelif yerlerinde ABD çıkarları ile ters düşebilecek politikalarından kaçınmayacağını öngörmek mümkündür (Myers, 2008: 6). Önceki dönemde Rus dış politikasının genel bir stratejisinin olmadığı düşünülmeyle birlikte (Roberts, 2010:957) son yıllarda bu fikir değişmeye başlamıştır. Rusya'nın özellikle uzun süreli Putin dönemlerinde yeniden süper güç olma yolunda adımlar attığı ifade edilebilir. Ancak Rusya'nın süper güç olmasının ve ikinci kutbu yeniden yaratmasının önünde ciddi engeller vardır.⁷ Her ne kadar engellerle karşılaşsa da Gürcistan Savaşı'nda izlediği politika, Rusya'nın süper güç statüsünü tekrar elde etmek için yakın çevresindeki ulusal çıkarlarını, gücünü, rekabet isteğini ve prestij kazanma çabasını göstermesi açısından dikkat çekicidir (Özkan, 2012:44).

Rusya'nın tekrar süper güç statüsü elde etmesi, İkinci Dünya Savaşı sonrasında kurulmuş olan statükonun ve tek kutuplu düzenin değişmesi demektir. Aynı zamanda Rusya'nın bölgesel güvenlik denklemleri içinde etkin bir düzen kurucu olarak rol alması da bu algıyı güçlendirecek mahiyettedir. Bu nedenle 2008 Rusya - Gürcistan Savaşı, Rusya'nın bir büyük güç gibi hareket etmeye başladığı göstermesi açısından dikkat çekicidir (Abushov, 2009: 200). Öte yandan bu savaş Rusya'nın, yakın çevresi üzerinde etki alanları (Deudney, 2021) oluşturmak için hala çok güçlü tutkuları olduğunu göstermiştir (Makarychev, 2014:184). Benzer şekilde Ukrayna Krizi'nde de Rusya bölgeye hâkim güç olmaya çalışmıştır çünkü Rusya için ulusal çıkar demek Rusya devleti için iyi olan her şey demektir (Roberts, 2010:960). Ukrayna'ya müdahale sebeplerine bakacak olursak Rusya, çıkarları gereği birçok önemli konuyu gerekçe göstererek harekete geçebilmiştir:

- Turuncu devrim
- Ukrayna'da yaşayan Rusların insan hakları gerekçeleri
- Kırım ve Karadeniz askeri varlığına tehdit

⁷ Tek kutupluluktan çok kutupluluğa uluslararası sistemin dönüşümü ve gelecekteki muhtemel etkileri üzerine yapılan değerlendirmeler için Bkz. (Voskressenski, 2017)

- Ukrayna mülteci sorunu
- Kırım ve Doğu Ukrayna halkının Rusya’yı yardıma çağırması
- Kırım’ın self determinasyon hakkını kullanmış olması
- Baltık-Hazar arasındaki hatta tampon bölgeyi ve inisiyatifini kaybetmemek
- Avrasya Birliği’ni korumak
- Yakın çevre politikasını sürdürmek
- Enerji güvenliğini ve tekelliğini sürdürmek (Allison, 2014)

Rusya yeniden süper güç statüsünü kazanmak için cesur adımlar atmaktadır. 2010 yılında Medvedev, Rusya’nın kutuplardaki mineral kaynakları üzerindeki çıkarlarını diğer güçlerden koruyacaklarını ve 2020 tarihinde en stratejik kaynak havzasının kutuplar olacağını belirtmiştir (Roberts, 2010: 966). Günümüzde Rusya kadar ABD ve Çin’in de Kuzey Kutbu’nda hak iddia ettiğini ve bölgede etkin bir rol almaya çalıştığını söylemek mümkündür. Dünya jeopolitiğinin yeniden tanımlanacağı açılımlar getirebilecek bir bölge olan kutuplar küresel ısınmanın da etkisiyle dünya siyasetinin yeni çatışma alanı olmaya adaydır. Ancak Rusya’nın modern ve ileri teknoloji içerecek bir savaşa hazır olmadığı ayrıca yolsuzluğun da ordu içinde olumsuz bir etki yarattığı görüşleri de kayda değerdir. Sivil otoritenin ordu üzerindeki hakimiyeti konusunda herhangi bir kuşku yoktur ancak sivillerin ne kadar etkili olduğu konusunda soru işaretleri vardır (Douglas, 2017:323-331). Otoriter bir siyasi sistem, yaygın yolsuzluklar, özel mülkiyetin korunmasında sınırlamalar ve ekonomik gelişimin yavaşlaması ile Rusya’nın dünyanın yeni bir kutup yaratmasının mümkün olup olamayacağı şu an belirsizliğini korumaktadır.⁸ ABD bütçesinin Rusya bütçesinden sekiz kat, savunma harcamalarının ise yedi kat daha fazla oluşu Rusya’nın Çin’e nazaran ikinci bir süper güç olarak sivrilmelerini zorlaştırmaktadır. Her ne kadar ekonomi ve nüfus kapasitesi olarak Çin’den geride olsa da çok kutupluluk mücadelesinde

⁸ Genç nüfusun toplam iş gücü içindeki oranı ile siyasi istikrarın bozulması arasında ters bir orantı olduğu tespit edilmiştir (Farzanegan, 2016:288). Rusya’da düşen doğum oranları ve genç nüfusun oranının düşmesi bu anlamda olumsuz etkiler yaratabilecek bir sorun olarak düşünülebilir.

Rusya'nın özellikle Batı'dan gelen her türlü yaptırıma boyun eğmesi ve geri adım atması, zayıf bir liderlik göstermesi veya tezlerinden vazgeçmesi pek de muhtemel görünmemektedir. Bununla birlikte Rusya'nın süper güç olmasına engel olan sebepler; demokratik sorunlar (ifade hakları, mülkiyet), sağlık sorunları (kalp krizi, doğum oranı azlığı), nüfusun azlığı ve gittikçe azalması, etnik grupları kaynaştıramaması, ekonomik sorunlar ve ideolojik eksiklik olarak sayılabilir (Dadak, 2010:93-103). Ancak ABD'nin tek kutuplu dünyanın hâkimi olmak istemesine karşılık, Çin ve Rusya uluslararası örgütleri de kullanarak iş birliği içerisinde çok kutupluluğa geçişi temin etmiş gibi görünmektedirler (Özsağlam, 2019:75 ve Lavric, 2021:192)

YENİ BİR SOĞUK SAVAŞ MI?

Güvenlik üzerine çalışan analistlerin çoğu Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra uzun süre soğuk savaş dönemi ile kıyaslanabilecek kadar önemli bir çatışma ortamının oluşmayacağından söz etmişlerdir (Elhefnawy, 2011:7). Söz konusu analistlerin öngörülerinin ne kadar doğru olduğu bir yana yirmi birinci yüzyılın ilk çeyreğinde yeni soğuk savaş ve hatta üçüncü dünya savaşı senaryoları konuşulmaya başlanmıştır. Aslında günümüzde Rusya ile ABD öncülüğündeki blok arasında yaşanan gelişmelerin yeni bir soğuk savaş olarak mı yoksa birinci soğuk savaşın devamı olarak mı adlandırılacağı sorusu üzerinde durulması önemlidir. Kimi yazarlar veya düşünürler yaşananları soğuk savaş, kimisi ise çatışma veya karışıklık olarak tanımlamaktadır. Bu süreci soğuk savaş olarak tanımlamayanlar Rusya'nın tekrar ABD süper gücüne rakip olacak güçte olmadığını vurgulamak istiyor olabilirler veya sözde liberal, barışçıl söylemlerle yeterince gergin olan uluslararası ortamı daha fazla kaotik göstermekten kaçınıyor da olabilirler. Oysa ki günümüzde uluslararası ilişkilerin ve küresel düzenin bir kargaşa ve düzensizlik içinde olduğunu ifade etmek mümkündür ve bu ortamda artık ABD'nin sert gücü ve uluslararası meseleleri yönetme ve kontrol etme kabiliyeti düşüşe geçmiştir (Simons ve Kukartseva, 2019:77).

Gürcistan Savaşı’nda ve Ukrayna Krizi’nde Rusya’nın sadece kendisini korumak istemiş olması, ABD ile AB’nin demokrasi mücadelesi vermiş olması veya her iki tarafın da kendi realist çıkarları uğruna küçük devletlerin haklarını gözetmemiş olması ihtimaller arasındadır. Ancak bunlardan hangisi ya da hangileri doğru olursa olsun bu dönem, tek kutupluluktan iki veya çok kutupluluğa geçişte uluslararası toplumun tecrübe edeceği sancılı dönemlere benzemektedir. Uluslararası ekonominin gittikçe daha küresel olacağı neredeyse kesindir ancak uluslararası toplumun çelişkili gelişmeler, anarşi ve düzen, küreselleşme ve parçalanma, karmaşa ve karşılıklı bağımlılık gibi zıtlıkları bünyesinde barındıran bir döneme girdiği söylenebilir (Horga, 2019:15). Her ne kadar İkinci Dünya Savaşı sonrası ile kıyaslandığında özellikle üretim alanında Çin’e nazaran ciddi bir düşüş yaşasa da ABD, hala siyasi ve ekonomik anlamda bir süper güç olarak görülebilir, bu faktörün de etkisiyle çok kutupluluğa geçişin pek de hızlı gerçekleşmeyeceğini düşünmek mümkün görünmektedir (Gençkaya, 2021:255-261). Hem iki kutupluluğun hem de çok kutupluluğun başat adaylarından biri olan Çin de uluslararası siyasetin etkin aktörlerinden biri olmuştur. Ancak Avrupa’daki gelişmeler üzerine ABD, son yıllarda terörle mücadele ve Çin’in çevresindeki denizlerde güvenlik eksenli politikalar izlerken, ilgisini Asya Pasifik’ten Avrupa’ya doğru kaydırmak zorunda kalmıştır (Legvold, 2014:79). Aslında Rusya’nın ABD’yi, Ukrayna üzerinden askeri ve siyasi olarak Doğu Avrupa’ya angaje etmesi Çin’in Asya Pasifik bölgesinde rahatlaması anlamına gelmektedir. Bunun tam tersi de geçerli olarak görülebilir, yani Çin’in yakın çevresindeki her ileri hamlesi ABD’nin bölgeye ilgisinin kaymasına neden olurken Rusya’nın Suriye ve Libya gibi alanlarda rahatlamasına neden olmaktadır. Anlaşılacağı üzere ABD bu süreçte birden fazla cephede rakipleriyle karşılaşmak durumunda kalmaktadır. ABD tarafından bu tür mücadeleler soğuk savaş döneminde tecrübe edilmiştir. Ancak karşıda bulunan birden fazla büyük güç ile farklı enstrümanlarla aynı anda çok cepheli mücadele belki de küresel anlamda ilk kez tecrübe edilecektir.

Rusya'nın soğuk savaş sonrası dış politikasına yön veren esasların başında gelen Primakov Doktrini'ne göre Rusya dış politikasının üç önceliği bulunmaktadır. Bunlardan birincisi Rusya'nın Çin gibi büyük güçler ile birlikte ABD'nin yarattığı tek kutupluluğu yıkması ve hegemonyaya meydan okumasıdır.⁹ İkincisi Rusya'nın eski Sovyet toprakları üzerinde çıkarlarının sürdürecektir politikaları bırakmamak ve yeniden bütünleşmektir. Üçüncüsü ise NATO'nun genişlemesinin durdurulmasıdır (Rumer,2019:1). Rusya'nın bu esaslarla hareket ettiğinin ilk göstergesi olan 2008 Rusya-Gürcistan Savaşı'ndan kısa süre sonra kaleme alınan bir kaynakta bu savaş üzerinden soğuk savaş belirtileri tespit edilmeye çalışılmıştır. Bu çalışmada ortaya koyulan özgürlüklerin bastırılması, Gürcistan'a olan saldırgan tutum, doğal gazın stratejik kullanımı, Kremlin'in enerji sektörüne doğrudan manipülasyonu, Rus ekonomisinin otoriter yönetimi, Batıya şüpheli yaklaşma ve Batıya karşı daha sert bir dil kullanımı gibi tespitler dikkat çekicidir (Roberts, 2010:958). Kimi yazarlar ise soğuk savaştan sonra, savaş çıkabilecek veya uluslararası düzene tehdit olabilecek bölgeleri değerlendirirken dünyaya tam olarak entegre olamayan (dünya nüfusunun yaklaşık üçte biri) Karayipler çevresi, Güney Amerika'nın And Dağları çevresi, yaklaşık tüm Afrika, Balkanlar, Kafkaslar, Orta Asya, Ortadoğu, Güneydoğu Asya'nın büyük kısmı üzerinde durmuştur (Elhefnawy, 2011:7). Bu iki veri birleştirildiği takdirde önemli çatışma alanları arasında kalan Rusya'nın soğuk savaş dönemindekine benzer taktikler izleyebileceği öngörülebilir. Bu da geleceğin dünyasının daha sıcak bir uluslararası ortama ev sahipliği yapacağına işaret etmektedir. Aslında uluslararası ortamın hangi büyük gücün etkisinde şekilleneceğinden çok sonuçlarının ne olacağı önemlidir. Çünkü herhangi bir düzenin kurulmasından sonra onun doğru olup olmadığının önemli bir ölçüsü, sağladığı fayda veya mahsurları olacaktır (Topor, 2018:223).

⁹ Çin'in Asya Pasifik bölgesinde etkinliğini artırması ve batıya doğru uzanan kuşak yol projesi ile birlikte muhtemel bir Soğuk Savaş'ın Rusya ile Batı arasında değil daha çok Doğu ile Batı arasında geçeceği yorumları yapılmaktadır. (Yeşiltaş, 2018).

Öte yandan Ukrayna Krizi’ne bakılacak olursa ortaya Gürcistan Savaşı’nın sonucundan çok da farklı bir yorum yapacak argüman çıkmadığı görülmektedir. Ukrayna Krizi’nin ertesinde Rusya ile Küba’nın görüşme sıklığının artmasının ardından ABD tüm dünyaya duyurmak istemesine Küba ile yakınlaşmaya çalışmıştır. Oysa ki Rusya ile Küba; borç silinmesi, teknoloji transferi, ilaç sanayi kurulması, yolcu uçağı satışı gibi önemli konularda anlaşma imzalamışlar ve geçmişteki yakın temasları sürdürmüşlerdir. Putin’in söz konusu dönemde Havana ziyareti ve Lourdes Üssü’nün tahsisi gibi gelişmeler soğuk savaş dönemini anımsatan karelere benzemektedir. Karşılığında ise ABD’nin Gürcistan’a yerleştirmeye çalıştığı NATO varlığı ve Gürcistan’ın Irak harekâtına asker göndermesi iki tarafın birbirinin yakın çevresine yönelik adımları olarak okunabilir. Dönemin ABD Başkanı Obama “Bazen Ruslar soğuk savaş düşünce tarzına ve zihniyetine dönüyorlar. Putin’e devamlı olarak söylediğim şey onların geçmişte kaldığı ve bizim geleceği düşünmemiz gerektiğidir.” demiştir (Smith, 2013:8). Dönemin Gürcistan Başkanı Saakaşvili ise Wall Street Journal gazetesinde Rusya’nın o dönemki lideri önderliğinde eskiden Moskova’ya bağlı olan devletler üzerinde yeni bir sömürge düzeni kurulması planlanıyor şeklinde bir açıklama yapmıştır (Myers, 2008:6). Her iki devletin de birbirlerine karşı doğrudan sert ifadeler kullanmak yerine dolaylı yollardan anlatmayı veya vekil güçler eliyle mesaj yollamayı tercih ettiği söylenebilir. Bu da soğuk savaş izlenimi edinilmesinin diğer bir nedeni olarak sayılabilir.

Ruslar İkinci Dünya Savaşı’nda Avrupa merkezli olarak yayılan büyük bir tehdidin bertaraf edilmesinde büyük bedel ödemiştir ve çok büyük kayıplarına rağmen sonrasında kurulan iki kutuplu dünyanın ikinci kutbu olmuşlardır. ABD ile dünya liderliği konusunda yaşanan rekabet sürecinde oldukça yıpranan Rusya’da soğuk savaş sonrasında ciddi bir ekonomik kriz baş göstermiştir. Ancak yaşanan siyasi ve ekonomik kayıplara rağmen bu süreçten Rusya’nın güçlenerek çıktığını ifade etmek mümkündür. Uzun süreli ekonomik ve siyasi sorunlarla başa çıkması sonucunda Rusya, yaptırımların altından kalkarak daha güçlü bir şekilde uluslararası

toplumu yönlendiren süper güçlerden biri olabilir. Ancak bu da yeni bir soğuk savaşın ortaya çıkmasını tetikleyebilir.

Her türlü girişimine rağmen küresel ekonomideki konumuna bakıldığında Rusya'nın süper güç olması henüz uzak görünse de yakın çevresini himayesinde tutabilecek seviyede bölgesel hegemon olması imkân dahilindedir (Tüysüzöğlü, 2017:185). Rusya, yakın çevresinde yapılabilecek müteakip hamleler karşısında Ukrayna üzerindeki hâkimiyetini genişletmeye çalışabilir. Ancak bunun konvansiyonel harp yöntemlerinden çok hibrit tekniklerle olacağı değerlendirilmiştir. Bu sayede Karadeniz kıyılarındaki kontrolü sağlayarak Avrupa'ya doğru giden enerji hatları üzerindeki hâkimiyetini artırmak isteyebilir. Ukrayna'nın NATO'ya terk edilmesi Rusya'nın Karadeniz'den tamamen dışlanması demek olacaktır. Bunun yanında Karadeniz sadece bölge istikrarının sağlanması açısından değil aynı zamanda başka bölgelere krizi yayma potansiyeli açısından da kritik bir fay hattıdır. Gerek ABD gerekse İngiltere muhtemel bir kriz senaryosunda güvenli konumlarını koruyabilecekleri açıktır. Ancak Avrupa'nın yakın komşularında meydana gelebilecek siyasi krizlerden ve enerji kaynağında yaşanabilecek arz istikrarsızlıklarından birinci derecede etkilenebileceği değerlendirilmiştir (Kasım, 2008:180). Eldeki verilere bakıldığında Rusya'nın attığı adımların soğuk savaş hamleleri olarak görülmesi zayıf ihtimaldir ancak yakın çevresini korumak için sert güç kullanmak dahil her türlü girişimde bulunabileceğini tahmin etmek güç değildir.

Tüm bu gelişmeler göz önüne alındığında Rusya'nın yakın çevresinde ortaya çıkan çatışmaların ve krizlerin soğuk savaş habercisi olarak algınamayacağı konusunda pek çok görüş ileri sürenler olmuştur. Bunlardan biri olan Yeşiltaş'a göre yaşananlar sistemik bir soğuk savaş değildir. Ancak uzun sayılabilecek bir süredir görevde olan Rusya Devlet Başkanı liderliğindeki Rusya'nın hayatta kalma mücadelesinin parçası olan bir stratejidir (Yeşiltaş, 2018). Kotkin'e göre Rusya uluslararası düzeni alt üst etmeye çalışan devrimci bir güç değildir. Moskova uluslararası ilişkilerdeki büyük güç okulunun bir parçasıdır ve çatışmanın

kaçınılmazlığına karşı tedbirler, sert gücün üstünlüğü ve diğer aktörlerin hareketlerine karşı kuşkucu bakış geliştirme gibi konularda büyük güç tepkileri vermektedir. Rusya, günümüzde geçmişte SSCB’nin Batı Bloğuna karşı yarattığı tehdidi yaratmaktan çok uzaktır. Bu nedenlerden ötürü yaşanan gelişmeleri yeni bir soğuk savaş olarak tanımlamak yanlış olacaktır (Kotkin, 2016: 2-9). Engle’ye göre geçmişte yaşanan soğuk savaşın köklerine ve SSCB’nin dağılışına bakıldığında Rusya’nın meydan okumasının nedeni ve mevcut haliyle Rusya’nın neden “SSCB 2.0” olmadığı anlaşılabilir (Engle, 2014:100).¹⁰ Gromyko’ya göre soğuk savaş birçok açıdan olası değildir. Çünkü soğuk savaş döneminde iki kutuplu bir dünya vardı. Günümüzde ise çok kutupluluktan söz edilebilir. Bu tür sistemlerin yapısının soğuk savaşa iki kutuplu sistem kadar elverişli olmadığı söylenebilir (Gromyko, 2015:142).

Bu süreçte yaşanan gelişmelerin soğuk savaş izlenimi olarak adlandırılabilmesi için ilkinden birtakım farklılıklar içermesi muhtemeldir. İki kutbun birbirine ideolojiler üzerinden yüklenme olanağı olmayacağından dolayı düşünsel temeli zayıf bir karşıtlık doğacak ve bu durum da ikincisini daha zarar verici hale sokacaktır. Neticede Avrupa’nın merkezinde büyük bir güvenlik krizinin yaşanması kuvvetli bir ihtimal olacaktır. Bunun yanında yine Berlin Krizi, Küba Füze Krizi gibi krizler olması, iki tarafın da birbirinden yakınlaşma adımları beklememesi ve farklı yollarla birbirlerini cezalandırmaya çalışacak olmaları gibi benzerlikler ile karşılaşılabilecektir (Legvold, 2014:75-76). Freedman’a göre yeni bir soğuk savaşın izleri vardır ancak buna eski anlamda kullanıldığı gibi soğuk savaş demek mümkün değildir. İki dönem kıyaslandığında her ne kadar nükleer silah vurgusu benzer olsa da soğuk savaş 1.0 küresel bir mesele iken soğuk savaş 2.0 geniş bir alanı kapsayan bölgesel bir mesele görünümündedir. SSCB dünyanın en büyük ikinci ekonomisiydi ancak Rusya 13’üncü büyük

¹⁰ Engle, Batı ile Rusya arasındaki gerilimli ilişkilerin aslında Soğuk Savaş değil bir Soğuk Barış olduğunu ileri sürmüştür. Çünkü ticaret açısından Rusya’nın Batı ile bağları hiç olmadığı kadar sıktır. Ayrıca yaşanan krizlerin nedeni sadece enerji değildir. Karşılıklı yatırımlar artmaktadır ancak karşılıklı ekonomik ilişkilerden dolayı Ukrayna Krizi ve peşinden uygulanan yaptırımlar Rusya ekonomisini olumsuz etkilemiştir. Süreç içerisinde yaşananların bir Soğuk Savaş değil aslında Soğuk Barış olduğu ileri sürülmüştür (Engle, 2014:97-174).

ekonomidir. Ekonomik olarak aynı güce sahip değillerdir. Bununla birlikte ilkinde ekonomi küresel değildi fakat ikincisinde dış etkilere daha açık küresel bir ekonomiden bahsetmek mümkündür. Son olarak soğuk savaş 1.0'da iki kutup arasında çok net bir ideolojik ayrım varken soğuk savaş 2.0'da ideolojik liderlikten bahsetmek güçtür (Freedman, 2018:25).

Rusya'nın askeri varlığı bölgede olduğu müddetçe Doğu Avrupa ve Güney Kafkasya ile Avrupa-Atlantik bütünleşmesi yakın zamanda mümkün görünmemektedir (Mihalcea, 2021,169-170). Öte yandan Rusya, sadece Doğu Avrupa ve Güney Kafkasya'da değil aynı zamanda Orta Asya'da da yakın çevre politikasını sürdürecektir adımlar atmaktadır. Bu maksatla kendi NATO'sunu ve Barış Gücü'nü oluşturma yolunda ilerlemeye çalışmaktadır. Bunun için 2022'nin başlarında Kazakistan'da meydana gelen karışıklıkları müdahale için bir fırsat olarak gördüğü değerlendirilmiştir.

TARTIŞMA VE SONUÇ

2008 Rusya-Gürcistan Savaşı ve 2014 Ukrayna Krizi sonrasında Rusya ile ABD'nin Kafkasya, Karadeniz ve Doğu Avrupa politikalarının birbirinden ne kadar farklı olduğu bir kez daha gözler önüne serilmiştir. ABD ve AB, etki alanını bazı eski Sovyet ülkelerini de kapsayacak şekilde genişletmek, Rusya ise yakın çevresini korumak istemektedir. Rusya, soğuk savaş dönemindeki gibi büyük bir kutup oluşturacak kadar güçlü değildir ancak yakın çevresini koruyamayacak kadar da zayıf olmadığını göstermiştir. Her ne kadar Batı bloğu içinde yer alsada AB'nin bu çekişmelerden en çok etkilenen güçlerden biri olduğu söylenebilir. Çünkü günümüz Rusya - Avrupa ilişkilerine bakıldığında tıpkı Viyana Kongresi'nde ve İkinci Dünya Savaşı sonrasında olduğu gibi Rusya olmadan Avrupa Ahengi'nin sağlanması zordur.

Sovyetlerin dağılmasından sonra meydana gelen gelişmeler incelendiğinde; ancak Kafkasya, Karadeniz ve Doğu Avrupa'nın hibrit veya konvansiyonel anlamda tamamen savaşa sürüklenmesi halinde Rusya'ya yakın çevresindeki devletleri Rusya'nın etki alanından bütünüyle çıkarıp ABD-AB-NATO yörüngesine sokmanın mümkün olduğu ifade edilebilir.

Böyle bir durumdan ABD, İngiltere ve NATO’nun pek de olumsuz etkilenmeyeceği ve alan dışında meydana gelen bir gelişmeye bölge ülkeleri açısından değil sadece çıkarları açısından bakacağı değerlendirilebilir. AB ise çatışma bölgelerine yakınlığı ve Rusya ile doğrudan komşu olması nedeniyle muhtemel çatışmalardan fazlasıyla etkilenecektir. Diğer bir deyişle muhtemel soğuk savaştan en çok etkilenenler yine Rusya, Avrupa ve yakın çevre ülkeleri olacaktır.

AB, siyaset ve güvenlik anlamında ABD-NATO ittifakına bağlıdır. Bununla birlikte siyaset ve enerji bağlamında ABD’nin, güvenlik bağlamında ise NATO’nun AB’ye yeterince fayda sağlayacak açılımlar sunmakta zorlandığı gözlenmiştir. İkinci Dünya Savaşı’ndan sonra ABD’nin ve NATO’nun vadettikleri ve uygulayabildikleri ile günümüzdeki imkân ve kabiliyetleri arasındaki farkın açılması beklentilerin karşılanamaması demek olacaktır. AB’nin en nihayetinde uzun süredir cevabını ertelediği Avrupa güvenliğinin AB’nin kendi mimarisi içerisinde mi yoksa ABD’nin etkisinde mi şekillenmeli sorusuyla yüzleşmek durumunda kalma ihtimali yüksektir. Bu soru aynı zamanda Rusya’yı da yakından ilgilendirmektedir. Çünkü AB’nin konumu aynı zamanda muhtemel bir soğuk savaşın seyrini doğrudan etkileyecektir. Rusya ile iyi ilişkiler geliştirilmesi durumunda yeni krizlerin azalacağı aksi durumda ise sıcak çatışma ihtimalinin artacağı değerlendirilmiştir.

Rusya ile ABD arasında gelişen olaylara sadece soğuk savaş penceresinden bakılması, söz konusu devletler tarafından üretilen her politikanın sadece çıkar çatışması olarak görülmesine ve aslında böyle olmayan olayların da söylemlerle yönlendirilmesine yol açabilir. Bu sürecin tam bir güvenlik ikilemine sürüklenmesi sonucunda silahlanma yarışının ve hibrit ortamın temellerinin atılması büyük güçler tarafından fırsat olarak görülebilir. Uluslararası hukukun çizdiği çerçevenin etrafından dolaşmak için elverişli bir ortamın yaratılmış olması ve hiçbir resmi aktörün olayların faili ya da tetikleyicisi olarak sorumlu tutulamaması gibi nedenlerden ötürü bu hareket tarzı büyük güçler için gittikçe daha fazla tercih edilir bir yönetime dönüşebilir. Bu nedenle yaratılan algının, olayları yönlendirmesine izin verilmemesi önem arz etmektedir.

Öte yandan Rusya'nın Suriye ve Libya müdahaleleri ile Dağlık Karabağ'daki örtülü desteği gibi ileri hamlelerinin habercisi Gürcistan Savaşı ve Ukrayna Krizi olmuştur. Her iki tarafın uyguladığı bazı politikalar soğuk savaş dönemini hatırlatsa da şu anda bir soğuk savaş dönemi yaşanmadığı değerlendirilmektedir. Çünkü henüz tek kutuplu düzenden tam olarak çıkıldığı söylenemez. İki kutuplu veya çok kutuplu olmayan bir uluslararası düzende ise soğuk savaşın şartlarının yeterince olgunlaşmamış olduğu ifade edilebilir.

Son olarak, yapılan çalışmalarda çoğunlukla Rusya'nın bölge politikalarının incelendiği dikkati çekmektedir. Araştırmacılar, çıkabilecek muhtemel bir soğuk savaş hakkında genellikle Rusya merkezli analizler yapmışlardır. Bu çalışmalar literatüre faydalı sonuçlar kazandırmışlardır. Ancak analizlerin tek boyutlu yapılması konunun kapsamlı bir şekilde ele alınmasına engel olabilecektir. Bunu önlemek için ABD, AB ve NATO'nun Karadeniz, Güney Kafkasya ve Doğu Avrupa politikalarının muhtemel soğuk savaşın ortaya çıkması üzerindeki etkileri konusunda bilimsel çalışmalar artırılmalıdır.

KAYNAKÇA

- Abushov, K. (2009). Policing the near abroad: Russian foreign policy in the south caucasus, *Australian Journal of International Affairs*, 63(2). 187–212.
- Akarşlan, M. (1991). *Değişen dünya dengeleri Rusya Federasyonu yakın çevre politikası ve Türk Cumhuriyetleri*. Ezgi Kitabevi.
- Allison, R. (2014). Russian 'deniable intervention' in Ukraine: How and why Russia broke the rules. *International Affairs*, 90 (6). 1255-1297.
- Allison, R. (2013). "Russian intervention in Georgia 2008", Allison, R. (Ed.), *Russia, the west, and military intervention*, Oxford Scholarship Online, p:150-169.
- Bandeira, L.A.M. (2017). *The second cold war geopolitics and the strategic dimensions of the USA*, Springer International Publishing AG.

- BBC İnternet Sayfası, Ex-USSR *leader Gorbachev: World on brink of new cold war*,
<http://www.bbc.com/news/world-europe-29966852>, (Erişim Tarihi: 29.09.2021).
- Bozkurt, S.G. (2006). Bağımsız Devletler Topluluğu'nda renkli devrimler – Kırgızistan örneği.
Akademik İnceleme Dergisi, 1(1). 118-138.
- Brzezinski, Z. (2014). After Putin's aggression in Ukraine, the west must be ready to respond,
- Carothers, T. (2002). The end of the transition paradigm, *Journal of Democracy*, 13 (1). 5–21.
- Dadak, C. (2010). A New "Cold War"?, *The Independent Review*, 15(1). 89-107.
- Daniels, R.V. (2008). *How to avoid a new cold war, the new leader* (Online), pp. 9-11,
<http://search.proquest.com/docview/229081761?accountid=41560>, (Erişim Tarihi:
13.10.2021).
- Deudney, D.H. *Sphere of influence, encyclopedia britannica*,
<http://global.britannica.com/EBchecked/topic/287778/sphere-of-influence>, (Erişim
Tarihi: 20.10.2021).
- Douglas, N. (2017). *Public Control of Armed Forces in the Russian Federation*, Palgrave
Macmillan.
- Elhefnawy, N. (2011). Twenty years after the cold war: A strategic survey, *Parameters*, 41(1):
6-17.
- Engle, E. (2014). A new cold war - cold Peace Russia, Ukraine, and NATO. *Saint Louis
University Law Journal*, 59(1). 97–174.
- European Gas Pipelines, Exectech – Europe's Dependence on Russian Gas,
[https://executivetechnology.wordpress.com/2014/11/09/europes-dependence-on-
russian-gas-part-2/](https://executivetechnology.wordpress.com/2014/11/09/europes-dependence-on-russian-gas-part-2/), Erişim Tarihi: 26.01.2022.
- Farzanegan, M.R. (2016). Demographic Transition, Oil, and Institutions: Lessons from the
Global Experience for Iran, Erdoğan, M. M. & Christiansen, B. (Eds.), *Comparative
Political and Economic Perspectives on the MENA Region*. IGI Global, 261-291.

- Forge, J. (2018). "Weapons Design in Peacetime", In the morality of weapons design and development: emerging research and opportunities. Chicago: IGI Global, 171-181.
- Freedman, L. (2018). Putin's new cold war. (cover story). *New Statesman*, 147(5410). 24–27.
- Gençkaya, F. (2021). 2009-2017 arası küresel sistemin güvenlik dönüşümü: Tek kutupluluk çok kutupluluğa karşı. *Security Strategies Journal*, 17(38). 255–287.
- Gideon, R. (2014). *Russia is in no position to fight a new cold war*. Financial Times, <http://search.proquest.com/docview/1512125275?accountid=41560>, (Erişim Tarihi: 14.10.2021).
- Götz, E. (2017). "Putin, the state, and war: The causes of Russia's near abroad assertion revisited", *International Studies Review*, 19(2). 228–253.
- Gromyko, A. (2015). Russia–EU relations at a crossroads: preventing a new cold war in a polycentric World. *Southeast European and Black Sea Studies*, 15(2). 141–149.
- Hamzaoglu, H. (2020). Rus dış politikasında realist yaklaşım: Primakov doktrini ve yakın çevre kavramı, *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi*, 8(24). 281-299.
- Horga, I. (2019). The perception of the traditional international relations schools representatives on the evolution of world order after the post-cold war. *Annals of University of Oradea, Series: International Relations & European Studies*, 11. 7–28.
- Houman, S.A. & Burns, N.L. (2010) The Georgia crisis: A new cold war on the horizon?, *Caucasian Review Of International Affairs*, 4(2). 126-144.
- <http://www.foreignaffairs.com/articles/142366/alexander-j-motyl/the-sources-of-russian-conduct>, (Erişim Tarihi: 17.10.2021).
- Hubert, F. & Ikonnikova S. (2011). Investment options and bargaining power: The Eurasian supply Chain for natural gas. *The Journal of Industrial Economics*, 59(1). 85–116.
- Interfax İnternet Sayfası, (2014). *Unipolar world is over - Rogozin*, <http://www.interfax.com/newsinf.asp?id=489620>, (Erişim Tarihi: 20.01.015).

- Jafarov, S. (2007). *Dünden bugüne Rusya - NATO ilişkileri*, Vol. 1. bs. Ezgi Kitabevi.
- Iulian, R. (2016). The great powers after the end of the cold war. Russia in the first decade of the XXIst CENTURY. *Annals of the Ovidius University of Constanta Political Science Series*, 5, 41-
- Kasım, K. (2008). Türkiye'nin Karadeniz politikası: Temel parametreler ve stratejiler, *Orta Asya ve Kafkas Araştırmaları*, 5. 146-153.
- Keskin, M. (2016). Yakın çevre doktrini bağlamında Rus dış politikası: Ukrayna müdahalesi. *Barış Araştırmaları ve Çatışma Çözümleri Dergisi*, 3 (2). 45-62.
- Kissinger, H. (2014). *How the Ukraine crisis ends*, The Washington Post, http://www.washingtonpost.com/opinions/henry-kissinger-to-settle-the-ukraine-crisis-start-at-the-end/2014/03/05/46dad868-a496-11e3-8466-d34c451760b9_story.html, (Erişim Tarihi: 30.09.2021).
- Klepáč, J. (2010). Security of natural gas supply in central Europe. Case study: Slovakia. *International Issues & Slovak Foreign Policy Affairs*, 19(1), 45–60.
- Kotkin, S. (2016). Russia's perpetual geopolitics. *Foreign Affairs*, 95(3), 2–9.
- Lavric, A. (2021). The impact of the Russia-US relations upon Eastern Europe: Consequences for the security of the Republic of Moldova. *International Journal of Communication Research*, 11(3). 184–194.
- Leal-Arcas, R., Alemany Ríos, J., & Grasso, C. (2015). The European Union and its energy security challenges: engagement through and with networks. *Contemporary Politics*, 21(3). 273–293.
- Legvold, R. (2014) Managing the new cold war, *Foreign Affairs*, 93(4). 74-84.
- Mackenbach, J. P., Murphy A. & Mckee M. (2014). Ukraine: Not only a matter of geopolitics, *The Lancet*, 383(9920). 848-50.

- Makarychev, A. (2014). Russia, Ukraine and the eastern partnership: From common neighborhood to spheres of influence?, *Insight Turkey*, 16(3). 181-199.
- Matsaberidze, D. (2015). Russia vs. EU/US through Georgia and Ukraine, *Connections*, 14(2). 77–86.
- Mierzejewski, V. & Melanie, G. (2014). Party politics after the colour revolutions: Party institutionalisation and democratisation in Ukraine and Georgia, *East European politics*, 30(1). 86-104.
- Mihalcea, P. (2021). The role of frozen conflicts in Russia’s policy toward the “Near Abroad” Region” *The 16th International Scientific Conference on Defense Resources Management in the 21st Century*, October 28th-29th 2021, 167–171, Braşov.
- Myers, S.L. (2008). *A new cold war?*, New York Times Upfront, <http://search.proquest.com/docview/207579974?accountid=41560>, (Erişim Tarihi: 22.11.2021).
- Nesnera, A. (2014). *Krusçev’in oğlundan Kırım değerlendirmesi*, VOA Amerika’nın Sesi, 07.03.2014, <http://www.amerikaninsesi.com/content/kru%C5%9F%C3%A7evin-o%C4%9Flundan-k%C4%B1r%C4%B1m-de%C4%9Ferlendirmesi/1866172.html>, (Erişim Tarihi: 17.11.2021).
- Oberson, F. (2021). OSCE special monitoring in Ukraine, Mihr, A. (Ed.). *Between peace and conflict in the east and the west studies on transformation and development in the osce region*. Switzerland: Springer, 47-75.
- Oğuz, Ş., & Erol, M. S. (2021). End of the INF treaty: Are we entering a new cold war era? *Journal of Gazi Academic View*, 14(28). 1–20.
- Oliver, C. (2015). *EU foreign ministers attack call to soften Russia stance*, Financial Times, 19.01.2015, <http://www.ft.com/intl/cms/s/0/03fdda9c-9ff2-11e4-aa89-00144feab7de.html#axzz3PNANwB3H>, (Erişim Tarihi: 20.09.2021).

- Özden Cankara, P. ve Cankara Y. (2007). Vladimir Putin döneminde rus dış politikasında yapılan değişiklikler, *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 15. 193-212.
- Özkan, G. (2012). “Spoils of a war: Impact of Georgia-Russia war on Russian foreign and security policies in the ‘near abroad’”, *Gazi Akademik Bakış*, 6(11). 35-64.
- Özsağlam, M.T. (2019). Sınırlı stratejik ortaklık: Rusya-Çin ilişkileri. *Journal of Social Sciences*, 10(1). 70–90.
- Paul, A. *The EU and the south caucasus: How far, how deep?*, Academia.edu, http://www.academia.edu/4752274/The_EU_and_The_South_Caucasus_How_far_how_deep, (Erişim Tarihi: 17.10.2021).
- Roberts, K. (2010). Jets, flags, and a new cold war?: Demystifying Russia's arctic intentions, *International Journal*, 65(4). 957-976.
- Rumer, E. (2019), *The Primakov (not Gerasimov) doctrine in action*, The Return of Global Russia, Paper, Carnegie Endowment for International Peace.
- RT İnternet Sayfası, (2015). More Russia sanctions to provoke ‘Dangerous situation’ in Europe-German vice-chancellor, 04.01.2015, <http://rt.com/news/219771-sanctions-russia-dangerous-germany/>, (Erişim Tarih: 20.09.2021).
- Samokhvalov, V. (2017). *Russian-European relations in the balkans and Black Sea region*, Switzerland: Palgrave Macmillan.
- Saraçlı, M. (2015). Rusya Federasyonu’nun Yakın Çevre Politikası’nda Dış Rusların yeri ve Kırım meselesi, *Karadeniz Araştırmaları*, 12(45): 69–88.
- Serwer, D. (2019). what should the middle east and Ukraine learn from the Balkans?”, Serwer, D. (Ed.). *From war to peace in the Balkans, the Middle East and Ukraine*. Switzerland: Palgrave Macmillan, 115-134.

- Simons, G., & Kukartseva, M. A. (2019). New cold war and the crisis of the liberal global order. *Outlines of Global Transformations: Politics, Economics, Law*, 12(3). 77–93.
- Smith, P. (2013). *A New Cold War?*, New York Times Upfront, 28 October 2013, <http://search.proquest.com/docview/1448788982?accountid=41560>, (Erişim Tarihi: 22.11.2021).
- Tellal, E. (2010). Zümrüdüanka: Rusya Federasyonu'nun dış politikası, *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 65: 189-206.
- Thaiporn, S; Poowin, B; Pattanarat, F; Natthanont, S. (2021). "The cold war, old and new: A preliminary comparative study of polarity, polarisation, and elements of (in)stability". *Pertanika Journal of Social Sciences & Humanities*, 29(2). 903–922.
- The Moscow Times İnternet Sayfası, (2014). *Germany's Economy Minister Rejects Tougher Sanctions Against Russia*, 19.11.2014, <http://www.themoscowtimes.com/article/germanys-economy-minister-rejects-tougher-sanctions-against-russia/511225.html>, (Erişim Tarihi: 11.09.2021).
- Topor, F. S. (2018). Standardizing ethics east and west: The need to conform to a one world standard", Topor, F.S. (Ed.). *Ethical Standards and Practice in International Relations*. Japan: Keio University, 212-240.
- Tüysüzoğlu, G. (2017). Rusya Dış Politikası'nın etkin silahı: donmuş çatışma bölgeleri. *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, 13(26). 185–219.
- U.S. Energy Information Administration, (2014). *%16 of Natural gas consumed in Europe flows through Ukraine*, <http://www.eia.gov/todayinenergy/detail.cfm?id=15411>, (Erişim Tarihi: 22.11.2021).
- Voskressenski, A.D. (2017). *Non-western theories of international relations conceptualizing world regional studies*, Palgrave Macmillan.

- Yanthan, C. & Nath, G. (2019). Russia’s engagement with its Diaspora in Kazakhstan: Soft power at play?”, *International Journal of Russian Studies*, 8(1). 40–52.
- Yapıcı, U. (2007). *Yeni soğuk savaş: Putin, Rusya ve Avrasya*. Başlık Yayın Grubu..
- Yeşiltaş, M. (2018). *Yeniden soğuk savaş mı?*, SETA, <https://www.setav.org/yeniden-soguk-savas-mi/>, (Erişim Tarihi: 26.01.2022).
- Zubok, V., Cox, M., Pechatnov, V.O., Braithwaite, R., Spohr, K., Radchenko, S., Zhuravlev, S., Scarborough, I., Savranskaya, S. & Sarotte, M.E. (2021). A cold war endgame or an opportunity missed? Analysing the Soviet collapse 30 years later, *Cold War History*, 21(4):541-599.
- Washington Post 03.03.2014 sayısı, http://www.washingtonpost.com/opinions/zbigniew-brzezinski-after-putins-aggression-in-ukraine-the-west-must-be-ready-to-respond/2014/03/03/25b3f928-a2f5-11e3-84d4-e59b1709222c_story.html, (Erişim Tarihi: 11.11.2021).